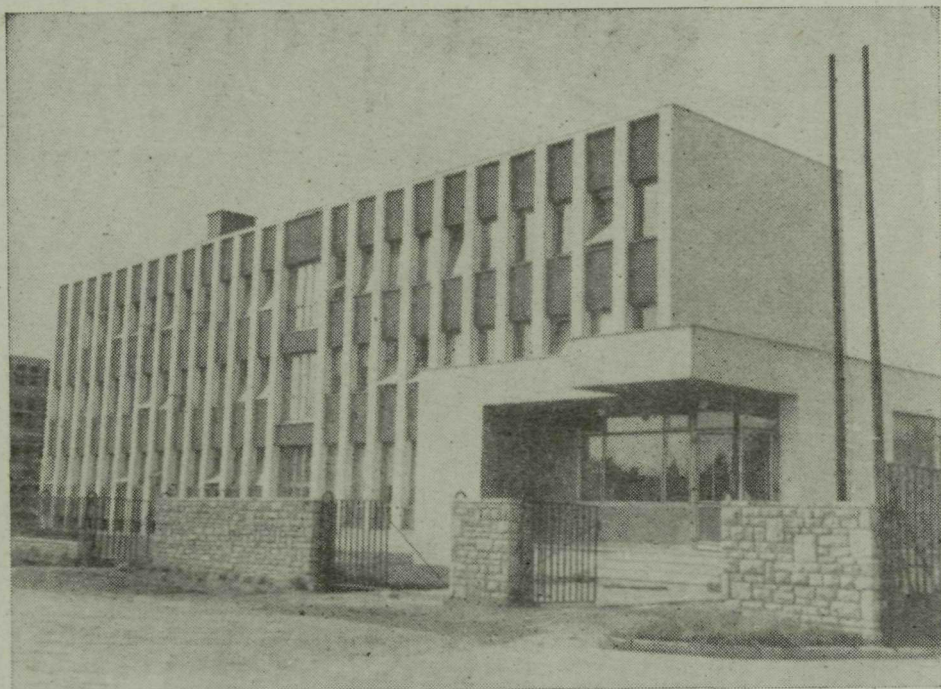

JÁSZKUNSAĞ

A TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ TÁRSULAT SZOLNOK MEGYEI SZERVEZETÉNEK FOLYÓIRATA

1964 SZEPTEMBER

X. EVFOLYAM 3. SZÁM

JÁSZKUNSÁG

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
Szolnok Megyei Szervezetének folyóirata

Megjelenik negyedévenként

1964. szeptember.

X. évfolyam, 3. szám.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta
Központi Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor
tér 1.) és a postahivataloknál. Előfizetési díj:
1 évre 20,— Ft. Csekk számlaszám: egyéni elő-
fizetésnél 61.280, közületinél 61.066.

A szerkesztő bizottság elnöke:

Szurmay Ernő

Szerkesztő bizottság:

Barna Gábor, Kisfaludi Sándor, Lévai István
Mészáros Ferenc, Sári Mihály, Soós István

Felelős szerkesztő:

Kaposvári Gyula

Szerkesztőség: Szolnok, Kossuth tér 4.

Telefon: 23—50.

Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk
vissza.

Kiadja a Szolnok megyei Néplap

Lapkiadó Vállalat

Felelős kiadó: Fülemen Lajos

Index-szám: 25 910

763-64. Szolnok Megyei Nyomda Vállalat,

Szolnok, Május 1 u. 19.

Felelős vezető: Mészáros Sándor

TARTALOM:

Szurmay Ernő: A Szolnoki Kulturális He- tekről	97
Hernádi Tibor: Az Árkád egy éve	103
Dr. Bartha Lászlóné: A középiskolai irodal- mi színpad nevelés lélektani jelentősége	108
Szabó László: A népművelés és a néprajz kapcsolata	111
Bögel József: Vidéki múzeumaink a népmű- velő szemével	114
Dr. Stefandel Tibor: Élelmiszerszínezékek felhasználásának ellenőrzése Szolnok megyében	118
Szabó László: Adatok az újjászervezett szo- ciáldemokrata párt történetéhez. (A szen- tési és mezőtúri program.) Második, be- fejező közlemény.	125
Dr. Váczy Mihály: Arankafertőzés és leküz- dése Szolnok megyében	134

Forum:

Megjegyzések Ferenczy Károly „Életforma — lakáskérdés” című tanulmányához. (Dr. Lakatos Károly)	141
A szerkesztőség zárószava	143
Szolnok megyei cikk-bibliográfia (1964. ápri- lis 1—június 30.)	144

A címlapon:

A Szolnok megyei KÖJÁL székháza

A Szolnoki Kulturális Hetekről

A Szolnoki Kulturális Hetek (1964. ápr. 3.–május 24.) befejezése óta eltelt két hónap elegendő időnek tűnik ahhoz, hogy kellő higgadsággal, megfelelő tárgyilagos-sággal levonhassuk a kulturális hetek tanulságait, okulásul a magunk számára és tájékoztatásul mindazoknak, akik hasonló jellegű rendezvények tervezésére gondolnak.

A végzett munka eredményeinek és hiányosságainak elemzését megkönnyíti az a tény, hogy a befejezés óta eltelt idő alatt a városi pártbizottság végrehajtó bizottsága, a városi tanács vb és maga városi tanács is sokoldalúan foglalkozott a Szolnoki Kulturális Hetek tapasztalataival.

A Szolnoki Kulturális Hetek megrendezésének gondolata pártunk VIII. kongresszusán elfogadott, s az eszmei offenzívával kapcsolatos határozatok, valamint az 1963. március 23-i megyei pártbizottsági határozatok szellemében született meg. Az 1963. szeptember 2-án összeült előkészítő bizottság, amelyben a párt, tanács, tömegszervezetek, kulturális intézmények képviselői vettek részt, egyértelműen állást foglalt a kulturális hetek szükségessége mellett.

Abból a megfontolásból indult ki, hogy – bár a felszabadulás óta eltelt közel két évtized alatt voltak a városban értékes kulturális kezdeményezések, sikeres megmozdulások – különösen az utóbbi időben lanyhult az érdeklődés ezek iránt, lecsökkent az érdeklődők köre, s nem egy rendezvény részvétlenségbe fulladt.

Azt is látta az előkészítő bizottság, hogy városunk, sőt megyénk öntevékeny együtteseinek fejlődése érdekében szükség van országos jellegű tapasztalatcserére, igényes bíráló bizottságok véleményének megszívlelésére.

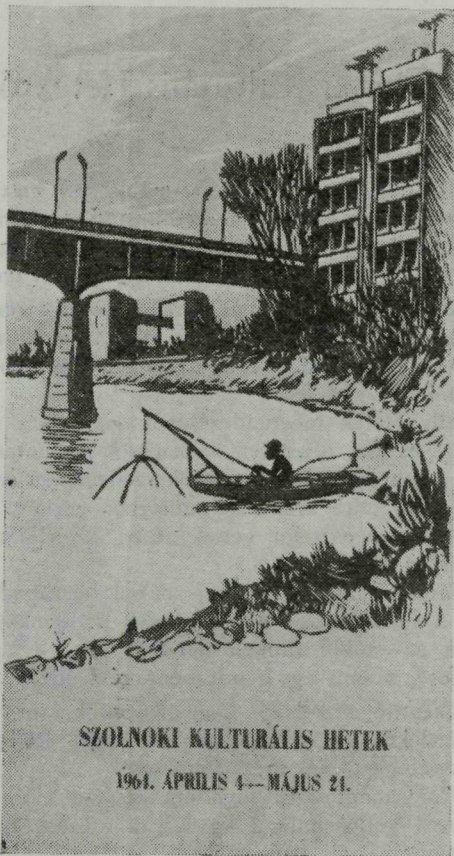
Végül – éppen a VIII. kongresszus sugallata alapján – úgy érezte a bizottság, hogy városunknak is hozzá kell tennie a szocialista kultúra nagy egészéhez mindazt, amelyre gazdag képzőművészeti hagyományai, sajátos alföldi, Tisza-táji arculata révén hivatott. Annál is inkább meg kell ezt tennie mivel az Alföldnek ez a középső része eléggé kiesik nagy kulturális múlttal rendelkező egyetemi városaink vonzásköréből.

Ezek az indokok határozták meg a legfontosabb célkitűzéseket is. Elsősorban a város szélesebb tömegeit akartuk tartósan bevonni a kulturális és tudományos rendezvények látogatóinak sorába. Szerettük volna felkelteni, illetve fokozni a város iránti szeretet érzését, értékeinek megbecsülését, és széthinteni egy kissé szélesebb körben is városunk jó hírét, s kellő tapasztalatot szerezni mind a magunk, mind öntevékeny csoportjaink számára a továbbiakhoz.

E célok figyelembevételével 1963 október végére elkészítettük a részletes műsortervet, amelyet tanulmányozás és véleményezés végett mintegy 70 példányban szétküldtünk az érdekelt szerveknek. A beérkezett vélemények, valamint a városi tanács, illetve a városi párt vb kiegészítései alapján átdolgozott program ízléses műsorfüzetben 1964 januárjában került ki a nyomdából. A műsorfüzet, amelyet Gácsi

Mihály szolnoki grafikusművész alkotása díszít, elismerést keltett nemcsak városunkban, hanem országszerte is.

A kulturális hetek megrendezését tudatosan széles társadalmi alagra igyekeztünk helyezni. Az egyes rendezvények lebonyolítására, bizonyos feladatok elvégzésére társadalmi bizottságokat szerveztünk. E bizottságok többsége eredményesen működött, de még így is rendkívül nagy megterhelés jutott az egyes rendezvénysorozatot szer-

vező, irányító és kézben tartó városi művelődésügyi osztályra. A szervezéshez, az egyes rendezvények lebonyolításához jelentős segítséget adtak az egyes tömegszervezetek és intézmények. Különösen a Szakszervezetek Megyei Tanácsa, a Ságvári Művelődési Ház, a Damjanich Múzeum és a TIT, a Megyei Könyvtár, a Népművelési Tanácsadó, a KISZ Megyei Bizottsága, és a Hazafias Népfront Városi és Megyei Bizottsága vállalt magára igen komoly munkát.

A Szolnoki Kulturális Hetek gazdasági alapjának biztosítására részletes költségvetés készült 121 500,- Ft összegben. Ebből „Népművelési célok” költségvetési címen 57 500,- Ft biztosítva volt. A költségvetési összeg másik részét bérleti rendszer kiépítésével igyekeztünk biztosítani. A megyei tanács végrehajtó bizottsága 10 000,- Ft-ot ajánlott fel a legjobb táncegyüttes jutalmazására, a Népművelési Intézet pedig szintén 10 000,- Ft-ot adott utazási és szállásköltség megtérítésére. A bérleti rendszer bevezetésével nem csupán az anyagi alapot akartuk biztosítani, hanem valamennyi bérlet-

ben szereplő előadás látogatottságát is. Hogy a város minél szélesebb tömegeit kapcsolhassuk be, a bérletek elhelyezésére a városi tanács tagjait kértük fel. A tanács tagok túlnyomó többsége szívesen eleget is tett a felkérésnek. A tanácstagokon kívül az SZMT, a KISZ, a HNF és az iskolák is vállaltak bérletelhelyezést. A bérletezés helyességét igazolja a Szolnoki Kulturális Hetek anyagi rentabilitásán kívül az a tény is, hogy a bérletekben szereplő 11 előadáson 400 fős átlagos nézőszámot értünk el.

Az előkészítő munka során természetesen felvettük a kapcsolatot valamennyi műsorban szereplő együttessel, a tudományos programban szereplő intézményekkel, az egyes művészekkel, és minden szükséges dolgot pontosan rögzítettünk. Ezután került sor Budapesten egy országos sajtókonferenciára, amelyen ismertettük a kulturális hetek célját, műsorát stb.

Ilyen előzmények után nyitottuk meg a Szolnoki Szigligeti Színházban a felzabardulási emlékünnepeleyhez kapcsolódva, a Szolnoki Kulturális Heteket, amelyek közönségsikerét az alábbi számok jelzik:

Az Alföldi Néptáncfesztiválon 920 fő volt a látogatók száma.

Az Országos Dalostalálkozót 816-an hallgatták meg.

A Pécsi Balett előadását 570-en tekintették meg.

Az Alföldi Tánczenekari Fesztivált 450-en,

a Megyei Tánczenekari Fesztivált 430-an hallgatták meg.

A könyvheti irodalmi esten 420-an,

Verdi Rekviemjének bemutatóján 420-an vettek részt.

Már az említett adatok is mutatják, hogy a kulturális hetek programját összeállítva gondoltunk a lakosság legkülönbözőbb rétegeinek érdeklődési körére. Igyekeztünk arányosan szerepeltetni a művészetek különböző ágazatait, és színvonalas tudományos rendezvényekről is gondoskodni.

II.

Az irodalmi rendezvények legfontosabb tartalmi értékének azt tartjuk, hogy a város közönségének figyelmét az élő irodalomra irányították. A vidéki városok közül Szolnoknak jutott az a megtisztelő feladat, hogy a költészet napjának záróünnepségét itt rendezhették meg. Ez és a többi országos jellegű irodalmi rendezvény kétségtelenül sokak érdeklődését felkeltette a mai irodalom, a magyar költészet iránt.

Nagy érdeme az irodalmi rendezvényeknek, hogy állandó közönségmagot alakítottak ki, olyan emberekkel izlettették meg az irodalmat, akik eddig kívül estek az irodalom vonzásterületén. Bizonyos mértékig hozzájárultak a helyes irodalmi közvélemény kialakításához és az irodalmi ízlés fejlesztéséhez is. Egyetlen hónap leforgása alatt 5 rendezvényre került sor, és a közönség száma minden esetben kétszeresen felülmulta az elmúlt évek hasonló próbálkozásait. Bár az irodalmi estek forró hangulatát nem érzékelhetik, mégis megemlítjük a látogatók számát.

Irodalmi színpadok bemutatója	370 látogató
Költészet Napja	400 „
Pódium Színpad bemutatója	300 „
Kortárs irodalmi est	240 „
Megyei könyvhét megnyitója	420 „

A képzőművészeti és egyéb kiállítások sorát a Tavasz Tárlat nyitotta meg. A tárlaton Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar és Szolnok megye képzőművészeinek alkotásai szerepeltek. Bár a kiállított képanyag gazdagabb is lehetett volna, mégis a három megye első közös tárlatának sikere is hozzájárult ahhoz, hogy a megyék képzőművészeti csoportjai megtették az első lépést az azóta már megvalósult egyesülés felé. A tárlatnak nagy közönségsikere mellett az is jelentőséget adott, hogy az alföldi

festészet megítélését realisabbá tette, a város közönségében pedig mélyebb megértést ébresztett a szülőföld, a szeretett alföldi táj iránt. A megnyitóra összesereglett közönség zsúfolásig megtöltötte a Szolnoki Galéria öt termét.

Az Aba-Novák grafikai kiállítás megnyitása szállítási problémák miatt némi késedelmet szenvedett ugyan, de a színház előcsarnokában kiállított képanyag szépsége a látogató közönségben ezt a kis technikai hibát feledtetni tudta.

A városi tanács nagytermében került sor az országos fotokiállítás megrendezésére. A kiállításra 17 szakkör és 18 klub küldött képeket, amelyekből 216 került kiállításra. A 2000 fő látogató képet kapott a mai magyar fotóművészet színvonaláról.

Külön említést érdemel a Damjanich Múzeum régészeti és helytörténeti kiállítása, amelynek gazdag anyaga, ízléses válogatása és értékes mondanivalója már a megnyitáskor hatalmas sikert aratott. Az Országos Régészeti Konferencián megjelent szakemberek is egyhangúan elismerték a kiállított anyag rendkívüli gazdagságát. Ugyancsak nagy közönségsikert aratott a megyei néprajzkutatás eredményeit feltáró népművészeti kiállítás is.

Táncos rendezvényeink közül messze kiemelkedett az országos méretűvé vált Alföldi Néptánc Fesztivál. Ezen Magyarország szinte valamennyi élvonalbeli együttese részt vett. A zsűri megállapítása szerint az utóbbi 10 évben nem volt az országban ilyen színvonalú és jelentőségű néptáncos találkozó.

A fesztivál példát mutatott arra is, hogyan lehet a néptáncot az eredeti folklórelemekből továbbfejleszteni a korszerű kifejezési formákig. Ez a fesztivál azt is bizonyította, hogy az igényes, élményt nyújtó öntevékeny művészeti csoportoknak van jövőjük. A közönség igényli, élvezi az ilyen magas színvonalú bemutatókat. Éppen ezért indokoltnak tartjuk, hogy a jövőben is sorra kerüljön hasonló jellegű találkozó megrendezése. A bemutatót azonban egyrészt kétnaposra kell tennünk, másrészt csak a Szigligeti Színházban rendezhetjük meg, mivel a Ságvári Művelődési Ház technikai felkészültsége nem éri el egy ilyen szintű rendezvény követelményeit.

Zenei rendezvényeink közül kiemelkedett az ifjúsági hangverseny, amelyen a Szolnok megyei kórusokon kívül úpesti és székesfehérvári középiskolás kórusok is felléptek. A színvonalas kórus-teljesítmények a hallgatók figyelmét teljes mértékben lekötötték.

Az országos minősítő dalostalálkozóknak is városunk adott helyet. A 19 alföldi kórus közül a debreceniek aranykoszorút, két szolnoki kórus ezüst-, 1 pedig bronzkoszorút kapott.

Az Országos Filharmónia a kulturális hetek alatt két hangversenyt szervezett. Már a kamarazenekar hangversenye iránt is nagy volt az érdeklődés, Verdi Rekviem c. művének bemutatója pedig táblás ház előtt hangzott el. Mindkét hangverseny élményt nyújtó előadása szaporította a szolnoki hangverseny-barátok számát. A szolnoki zenekola három hangversennyel kapcsolódott be a kulturális hetek programjába. E hangversenyek színvonala bizakodással tölthet el bennünket városunk zenei életének jövőjét illetőleg.

A kulturális hetek színházi programjában a Szigligeti Színház előadásain kívül a debreceni Csokonai Színház Carmen előadása, valamint a Pécsi Balett vendégszereplése jelentett új szint. Különösen nagy elismerést váltott ki a Pécsi Balett szereplése. A szolnoki közönség most részesülhetett először a modern balett élményében, amelyet igen nagy tetszéssel és megértéssel fogadott.

A tudományos rendezvények is országos visszhangra találtak. Hat országos jellegű tudományos konferencia került megrendezésre a kulturális hetek keretében.

Országos Régészeti Konferencia	50 résztvevővel
Történelmi Társulat Vándorgyűlése	220 „
Akadémiai Tiszakutató Bizottság ülése	48 „

Országos Múzeumigazgatói Értekezlet	46	„
Országos Karnagyi Konferencia	80	„
Országos Sajtókonferencia	50	„

A Történelmi Társulat vándorgyűlésén egyetemi tanárok, tudományos kutatók, pedagógusok tartották, illetve hallgatták meg a magasszintű, s a legújabb kor történetével foglalkozó előadásokat, valamint a felkért hozzászólók előadásait. A tudományos ismeretterjesztés szakemberei a vándorgyűlés keretében mélyebben megismerték a városban, illetve a megyében folyó munkát is.

A Tiszakutató Bizottság ülésén elhangzott előadások méginkább meggyőzték a hallgatóságot arról, mennyire fontos, érdekes és a gyakorlati élettel szorosan összefüggő szép Tiszánk tudományos felmérése. Az Országos Régészeti Konferencia és a Múzeumigazgatók Értekezlete tudományos programján kívül gazdag vitaanyagot talált a Damjanich Múzeum új kiállításában.

A Karnagyi Konferencián a kórusmozgalom néhány időszerű problémájával, míg a sajtókonferencián a sajtónak a magyar falu szocialista átalakításában vitt szerepevel és további feladataival foglalkoztak a konferenciák résztvevői.

III.

A Szolnoki Kulturális Heteknek a felsorolt művészeti és tudományos rendezvényeken kívül megvoltak a maguk hasznos melléktermékei is.

Ezek közül a „Tiszta, virágos városért” mozgalom sikerét emeljük ki. A hosszú tél ellenére sikerült városunk tereit, parkjait rendbehozni, a város tisztaságát emelni. A szolnoki Iparcikk Kisker. Vállalat kirakatversenye, camping-kiállítása szintén hozzájárult a város külső arculatának színesebbé tételéhez.

A város iskoláiban a kulturális hetek alkalmával nyílt oktatási hetet, ill. iskolanapot tartottak. Ezek során a szülők közelebb kerültek az iskolai oktató-nevelő munkához, betekintést nyertek az új tanterv és az új tantárgyak gyakorlati alkalmazásába. Ugyanakkor hasznos tapasztalatcserét is jelentettek ezek napok nemcsak a város pedagógusainak, hanem az oktatási héten városunkban megfordult Heves megyei, Hajdú megyei és Pécs városi pedagógusoknak is.

Sajnos, nem hozta meg a kívánt sikert a két előre megtervezett idegenforgalmi nap. Sem az előzetes propaganda, sem az idegenforgalmi napok spórtrendezvényei nem jelentettek kellő vonzerőt a megyén kívüli közönség számára.

Néhány rendezvényünk, köztük a Szigligeti Színház három beütemezett előadása, két üzemi hangverseny és a megyei társastánc verseny elmaradt. Bár az amúgy is zsúfolt program sikerét ezek nem befolyásolták, mégis tanulságul szolgál jövőbeni tervezésünk szempontjából. A kulturális hetek a gyakorlatban is igazolták a városi párt és tanács vb kulturális szemlékre vonatkozó határozatainak helyességét. A kulturális szemlék látogatottsága az elmúlt esztendőkhöz ugyanis rendkívül gyér volt. Most viszont nem volt olyan bemutatónk, melyen háromszáznál kevesebben vettek volna részt. A jövőben a kulturális szemlék városi bemutatóit a város peremkerületeinek művelődési otthonaiba helyezzük, hogy ott is színvonalas műsorokat, gazdagabb programot tudjunk adni.

Míg a szervezéssel, a rendezvények színvonalával, a tervezett műsorok zökkenőmentes lebonyolításával a rendezők és résztvevők egyaránt elégedettek lehettek, addig a Szolnoki Kulturális Hetek propagandája nem ütötte meg a kívánt mértéket. Országos rendezvényeinket a fővárosi lapok, a Kossuth Rádió, a Televízió nem készítette elő, és jórészt nem is méltatta kellőképpen. Az MTI hírszolgálat és tájékoztatás sem volt megfelelő. Néhánysoros hírecske is csak elvétve akadt a fővárosi lapokban, kivéve a sajtókonferenciát követő cikkeket. Különösen fájdalmas volt a Népszabadság tartózkodása, valamint a TV teljes közömbössége. A Szolnok megyei Néplap becüs-

lettel kivette részét a kulturális hetek propagandájából, előzetes és értékelő cikkeiben ébren tartotta a figyelmet és fokozta az érdeklődést a rendezvények iránt. A Néplap szerkesztőségének az érdeme, hogy a vidéki lapok is elég széles méretekben foglalkoztak a Szolnoki Kulturális Hetek eseményeivel. Szépen dolgozott a szolnoki rádió is. Képes riportokat láthattunk az Ország-Világban, a Képes Újságban és a Népművelés c. folyóiratokban. A propaganda hiányosságának oka abban rejlik, hogy a propagandabizottság tagjai leszűkítették tevékenységüket saját területeikre (Néplap, helyi rádió, MTI) és nem dolgozták ki egy nagyobb méretű propaganda lehetőségeit. Pedig a Szolnoki Kulturális Hetek programja nagyobb nyilvánosságot érdemelt volna.

IV.

Az elmondottak alapján joggal állíthatjuk, hogy a Szolnoki Kulturális Hetek elérte a kezdetben rögzített célkitűzéseket.

Lakosságunk érdeklődése megnőtt a színvonalas rendezvények iránt. Rendezvényeinket összesen mintegy 30 000 néző látogatta meg.

Saját művészeti csoportjaink megállták a helyüket, s egyben tanultak is az országos, vagy táj-jellegű bemutatókon. Kiemelkedő volt a Tisza Táncgyűttes Bartók: Sírató c. tánca, a Ságvári kamarakórus és vegyeskar, valamint az FMSZ énekkarának fellépése. Tánczenekarainknak viszont a többi alföldi városhoz viszonyítva bőven van pótolni valójuk.

A kulturális hetek alatt a városban megforduló mintegy háromezer vendég jelentős része kedvező benyomással távozott városunkból. Megismerték fejlődő, szinte napról napra szebbé váló városunkat, és többen kifejezésre juttatták, hogy városunk valóban méltó arra, hogy az Alföld kulturális megmozdulásainak egyik jellegzetes székhelye legyen.

A megrendezés jogosultságát és időszerűségét tehát igazolták a tények. Bár tapasztalatlanságunk következtében kisebb hibák adódtak, a Szolnoki Kulturális Hetek sikere mégis válasz volt a kishitűeknek, akik megbékéltek azzal a gondolattal, hogy városunk lakóiból hiányzik a kulturális érdeklődés. A kulturális hetek végső tanulsága az, hogy kellő felkészüléssel, jó szervezéssel fel kell kelteni a kultúra iránti éhséget, s annak megfelelő, a város és a táj sajátos értékeit is bemutató, kielégítéséről kell gondoskodni.

Éppen ezért a Szolnoki Kulturális Heteket a jövőben is megrendezzük, kissé levegősebb, de annál színvonalasabb programmal. Legközelebb felszabadulásunk 20. évfordulója alkalmából kerül erre sor.

Ennek programja már készülöben van, ismertetése helyett csak annyit, hogy az ideinél még színesebb, még gazdagabb, még tartalmasabb lesz.

Szurmay Ernő

Az Árkád egy éve

Egy kezdeményezés sikerét nem csak a pénztári bevételen lehet lemérni, sőt – komolyabb, fajsúlyosabb műfajok esetében azon a legkevésbé. Összecszerülésben a Szolnoki Irodalmi Kávéház nagyon keveset produkált, nyugodtan hivatkozhatunk azonban országos visszhangra. A kezdeményezés bevonult az irodalmi ismeretterjesztés történetébe, ott rangot kapott és a jelek szerint sok követője akad majd az országban.

Úgy tudjuk, hogy maga a kezdeményező, a Szigligeti Színház KISZ szervezete sem gondolta volna, hogy elképzelése ilyen átütő sikert arasson. Hogy egy eszpresszóban hétről hétre egy-egy estén keresztül a legrangosabb irodalom zajos sikert arasson, hogy a „közömbös” Szolnokon kialakuljon egy olyan lelkes irodalompartoló réteg, amely képes egy ilyen kezdeményezést fenntartani, sőt szüntelenül növekvő igényeivel ösztönözni is. E kis tanulmányban megkíséreljük elemezni a siker okait, de ugyanakkor rámutatunk egy-egy helytelen elképzelés veszélyességére és néhány gátló tényezőre is, amelyeknek leküzdése a közeljövő feladata és az irodalmi kávéház további sikerének biztosítása is egyben.

1963 őszén néhány lelkes fiatal színész – és itt elsősorban Molnár Miklós nevét kell megemlítenünk – elhatározta, hogy az Árkád eszpresszóban csütörtökön esténként másfél-két órás műsort rendez, zömmel irodalmi jellegűeket, amelyen elsősorban a színház művészei, de meghívott budapesti előadók is résztvesznek és művésztükkel a szép szó megszerettetését szolgálják.

Meg kell mondanunk, hogy hivatalos szervek részéről a fiatalok a passzív helyeslésen kívül nem igen kaptak támogatást. A segítséget elsősorban a Szolnok és Vidéke Vendéglátóipari Vállalat vezetői és a Szolnok megyei Néplap, továbbá a Magyar Rádió és Televízió Szolnoki Stúdiója nyújtották. Előbbi azzal, hogy helyet adott a csütörtök esti műsoroknak, továbbá vállalta a szerzői jogdíjak fizetését. A Szerzői Jogvédő Hivatal nagyon előzékenyen járt el, amikor jelentős kedvezményt adott a fizetendő jogdíjakra, megkönnyítve ezzel a vendéglátóipari vállalatnak saját felettes szervei felé a dolgot, hiszen ilyen előadásokra nincs anyagi fedezetük.

Azt nem lehet mondani, hogy a bevétel emelkedése miatt történt mindez. Az irodalmi délutánok törzsközönsége nem iszik drága italokat, általában egy-egy dupla, vagy gyümölcslé esik egy-egy személyre. A vállalat vezetősége azonban, igen helyesen, úgy értékelte ezt, hogy inkább lemond a jelentős bevételekről, de erkölcsi sikert ér el a színvonalas vendéglátás terén, melybe az ilyen rendezvények is szervesen beletartoznak.

A Szolnok megyei Néplap több cikkben méltatta a kezdeményezést, majd az év során minden csütörtökön reggel előzetes közleményt jelentetett meg és a nagyobb szabású, magas művészi műsorokat rendre értékelte is. Több interjút is készített a szereplő művészekkel, így például egy ízben Mensáros Lászlóval, aki elmondotta,

miért éppen azt a műsort választotta, amelyikkel fellépett. Ugyanakkor a lap nem hallgatta el, ha nem értett egyet valamelyik műsor koncepciójával, illetve színvonalával. Két ízben értékelte a lap egy-egy hosszabb időszak munkáját. A szolnoki stúdió több hangos riportot adott ezekről az estekről, sőt két ízben a saját költségén szervezett műsoros esteket.

A támogatók sorában az első félév vége felé megjelentek a fővárosi lapok képviselői is. A Magyar Nemzet, a Népszava, az Esti Hírlap hosszabb lelkes cikkeiben számoltak be az új kezdeményezésről, legnagyobb hetilapjaink is megemlékeztek róla.

Harminchat héten keresztül tartottak az irodalmi kávéház előadásai. A harminchat előadáson négyezren vettek részt. Ez azt jelenti, hogy esetenként száznál is többen voltak. Miután az Árkád befogadóképessége kb. 90–95 fő, elmondható, hogy az irodalmi estek látogatottsága száz százalékos volt. Természetesen a dolog nem ilyen egyszerű, hiszen a Básti-esten kétszázán szorongtak a teremben, viszont volt néhány előadás, amelyet bizony csak harmincöt-nyegenyen néztek és hallgattak végig.

Érdekes kicsit elgondolkodni, kik is töltötték meg csütörtökről csütörtökre az Árkádot? Ezzel kapcsolatban statisztika ugyan nem született, de miután kialakult egy körülbelül százötven, száznyolcvan főt kitevő törzsgárda, amely kisebb kihagyásokkal szorgalmasan látogatta az előadásokat, összetételükre következtetni lehet. Zömmel értelmiségiek, kisebb százalékban alkalmazottak voltak a látogatók. A rendszeres törzsvendégek közé tartoztak például a megyei tervező iroda mérnökei és technikusai, jónéhány orvos, jogász. Külön állandó asztala volt az újságíróknak. Gyakran láthattuk a Nemzeti Bank néhány dolgozóját. A színészek közül is jónéhányan hallgatták meg a műsorokat. A magas színvonal miatt kevés, vagy inkább mondhatjuk, elenyésző számban jöttek munkások. Az ő megnyerésük egy későbbi időszak feladata lesz, esetleg „kihelyezett” irodalmi kávéház útján, mondjuk a Járműjavító vörös termében. Sajnálatosan kevés volt estéről estére a pedagógusok száma és a város és megye népművelési vezetői is igen ritkán keresték fel az esteket.

Az a közönség, amelyik azután végül is kialakult, rendkívül jól érezte magát ezeken a csütörtöki esteken. Ennek oka nemcsak az volt, hogy többségében kiváló művészi élményben lehetett részük, hanem elsősorban a hely varázsa tette felejthetlenné ezeket az összejöveteleket. Az Árkád barátságos modern kis helyiség, és itt a hangsúly talán a kicsiségén van. A dobogó előtt átmenet nélkül kezdődtek a széksorok és olyan illúziót adtak, hogy a művész az *én* társaságonak, baráti körömnek ad elő, *saját* otthonomban, sőt a közelség révén őt is nyugodtan a baráti körhöz tartozónak vélhetem, aki csak az imént állt fel a székről, hogy egy-egy műsorszámmal szórakoztasson, aztán visszaüljön a társaságba beszélgetni. Ezt a sajátos hangulatot semmivel sem lehet pótolni, ezért vetették el azt az egyesek által felvetett ötletet, hogy nagyobb helyiségbe vigyék át az esteket. Ez a kezdeményezés halálát okozta volna, szerencsére komolyan meg sem kísérelték.

A belépődíjat helyesen szabták meg öt forintban. Ennyit mindenki, nagyobb megerőltetés nélkül szívesen kifizet, hiszen még a moziban is többet fizetnek a szélesvásznú filmeknél egy-egy jobb helyért. Komoly gondot okozott viszont, hogyan oldják meg a művészek gázsiját. Meg kell mondanunk, hogy ez a kérdés azért rendeződhetett, mert a fellépő művészek valósággal kultúrmisszióknak tekintették ezt a munkát. Básti Lajos és Neményi Lili például a megszabott gázszi 45⁰/₁₀-áért, Zsolnai Hédi a feléért lépett fel, úgyszintén a többi szereplők. Így azután sikerült az előadások folyamatoságát biztosítani.

A siker jelentős százalékban a magas színvonalnak, az igényes előadásmódnak volt köszönhető. Nyugodtan állíthatjuk, hogy harminchat előadás közül harminc bármelyik pesti színház vagy előadóterem színpadán megállta volna a helyét. Művészeink zöme tudása legjavát nyújtotta és ezért a közönség hálás volt. A sok közül csak néhányat sorolnék fel a teljesség igénye nélkül: Mensáros László előadóestjei;

A kedves hazug előadása Mensáros László és Győri Ilona előadásában; Zsolnai Hédi sanzonestje; Keres Emil, Jancsó Adrienne, Kohut Magda, Bánki Zsuzsa fellépése stb.

Az előadások színészi mérlege: tizenöt élvonalbeli fővárosi művész és szinte az egész Szigligeti Színház szolgáltatta a műsorokat. A nagy nevek nagy teljesítményekkel párosultak és a közönség erre érzékenyen reagált, amikor bizalmával tisztelte meg az új meg új produciókat.

Kérem a kedves Olvasót, engedjen meg itt egy kis kitérőt. A sznobizmus vándorjáról lesz szó. Jónéhányan fanyalogva sznob irodalmárok szükkörű klikkjének titulálta a közönséget. Nos, ha akadt is ilyen egynéhány, az már az első két-három est után elmaradt, a többiek viszont lelkes hívévé szegődtek az irodalomnak. Egyébként az ilyenfajta sznobizmus még mindig rokonszenvesebb, mint a stupid közömbösség.

Ezután a kis kitérő után a műsorokat magukat próbáljuk meg kissé elemezni. Tematika szerint azoknak a műsoroknak volt a legnagyobb sikerük, amelyek szintiszta irodalmat adtak. Ilyen volt például Mensáros László emlékezetes Karintyestje, Mádi-Szabó Gábor válogatása, Tallós Endre versmondása. J. Kilty: Kedves hazug-ja pedig arra példa, hogy a pódium kiválóan alkalmas két-három személyes modern darabok játzsására. Az irodalom berkein belül pedig azoknak az esteknek volt nagyobb sikerük, amelyek egy-egy író műveit mutatták be. Ilyen volt például a Radnóti-est, amelyet két fiatal színész: Fonyó István és Győri Emil intonált – kitűnően és maradandó hatással. Nem minden esetben érték el viszont a célt az alkalmoszerű műsorok, ahol az előadó tetszésére volt bízva, mit ad elő. Így bizonyos mérvű csalódást okozott Básti Lajos, aki saját írásaival lépett fel. Más színészek is adtak elő sok jó, gondosan válogatott vers között olyanokat, amelyek vagy hanglejtő, vagy tematikailag nem illettek az est profiljába. Ilyen volt például Tallós Endre előadóestjén a Vén cigány.

Bebizonyosodott az is, hogy a zene önállóan nem kelt megfelelő hatást ezeken az esteken. A zene csak mint az irodalmi művek kísérője, aláfestése, színezése jöhet számításba. Zsolnai Hédi is irodalmi sanzonjaival aratta átütő sikerét. Nem ért célt viszont a Behár-szerzői est, amely bár színvonalas és szórakoztató volt, elűtött az Árkád kialakult stílusától, mondhatnánk, hagyományaitól. Tehát zenei estek nem alkalmasak arra, hogy a továbbiakban az irodalmi kávéház műsorára kerüljenek.

Nyugodtan elmondhatjuk, hogy az Árkád-estet fenntartók számára ez az évféle kísérleti jellegű volt. Az irodalmi kávéház kereste a számára legmegfelelőbb kifejezési formát és közben néha megbicsaklott a hangja. Ilyen „mutálás” volt a megrendezett egy-két operett est, amely semmiképp sem alkalmas arra, hogy az Árkád irodalmi rangját fémjelje. Érdekes módon, vagy talán nagyon természetesen nem is volt sikere. Ugyanis az a közönség, amelyik eljutott Kosztolányiig és Brechtig, természetszerűleg nem igényli az operettet, túlnőtt már rajta.

Még egy érdekes tanulság, a többszereplő, esztrádjellegű műsorok sem váltották ki a megfelelő visszhangot. A siker egyik titka tehát az est zártsága, műfaji, vagy tematikai egysége.

A színvonal, amint azt már említettük, az esetek nagy részében átlagon felülinek mondható. Sajnos, akadt egy-két gyengébben felkészült, vagy a közönséget eléggé nem becsülő színész, akinek fellépése nem szolgáltatta az irodalom népszerűsítésének ügyét. Ez különösen a záró-műsor esetében volt károsan feltűnő. A tanulság tehát az, hogy irodalmat csak magas művészi színvonalon, gondos válogatással és mérlegeléssel szabad műsorra tűzni.

A szolnoki irodalomszerető közönség nagy örömmel vette tudomásul, hogy október elsejétől kezdve ismét gyönyörködhet az Árkád presszó műsoraiban. Az új évad előtt azonban nem árt egyet mást tisztázni, hogy a folyamatos működés zavartalan legyen.

Mindenekelőtt a gazda szerepét kellene tisztázni. Ki legyen a továbbiakban

a felelős az irodalmi kávéház működtetéséért? Az eddigi gyakorlat ugyanis nagyon esetlegessé tette a műsorok folyamatosságát. A KISZ szervezet ugyanis nagyon gyakran egy személyre, Molnár Miklóstra szűkült. Bár az ő példamutató lelkesedése a siker egyik biztosítéka volt, mégsem lehet egyetlen emberre építeni a továbbiakban az irodalmi kávéházat. Legyen továbbra is a KISZ szervezet a gazda, de úgy, hogy egy bizottság – három-négy fiatal színész – elnökként Molnár Miklóssal – a felelős a műsorok szervezéséért.

A pénzügyi kérdéseket is dűlőre kell vinni. Az eddigi gyakorlat szerint a műsorok szervezője összegyűjtötte a pénzt, azután zsebből kifizette a szereplő művészt, illetve művészeket, a pénztárost és a ruhatárost, továbbá azt, aki a világitást kezelte. Amikor kevés volt a pénz, saját zsebéből fedezte a differenciát, máskor meg száz-kétszáz forintot tartalékolta arra, hogy legközelebbi alkalommal valamelyik nagynevű művészt ki tudja fizetni.

Nyilvánvaló, hogy ez az állapot nem egészséges. A megyei és a városi illetékeseknek fel kell ismerniük, hogy ez a kezdeményezés sokat használ a város hírnevének és rendkívül hasznos, éppen ezért állami támogatást kell kapnia, és pénzügyi szakember kezébe kell adni az elszámolásokat. Így a fentebb említett anarchikus állapot kiküszöbölhető. Tartozunk az igazságnak azzal, hogy június folyamán egy bizottság tárgyalta már az Árkád jövőjéről. Ennek azonban volt egy szépséghibája: a bizottságban senki sem rendelkezett intézkedési jogkörrel, éppen ezért sem a pénzügyi, sem a művészeti vonatkozású kérdésekben nem tudtak dönteni. Az sem emelte munkájuk értékét, hogy közülük ha olyan volt, aki sorozatosan figyelemmel kísérte az eddigi műsorokat.

Kiszámították: körülbelül harmincezer forint állami támogatásra van szüksége az irodalmi kávéháznak ahhoz, hogy megálljon a saját lábán. Nem tudjuk elképzelni, hogy ezt – a megye kulturális költségvetéséhez képest – igen csekély összeget ne lehetne kiszorítani valamelyik rovatról, akkor, amikor egy országos jelentőségű, kiváló kezdeményezés további létéről van szó.

Több törődést tehát az Árkáddal. Annál is inkább, mert kitűnő dramaturg, Sipos Tamás, a rádió Glóbusz rovatának vezetője, vette át a szakirányítást és az ő javaslatára rendkívül érdekes és színvonalas műsortervet állítottak össze az 1964–65-ös évadra. A terv szerint az előadásokat három fő csoportba sorolják: színművek, egy-egy költő vagy író estje, és művészek önálló előadóestjei.

Nincs szándékunkban a műsortervet részletesen ismertetni. Az egyes kategóriák indokolása azonban szükséges.

A színművek két-, illetve háromszemélyesek. J. Kilty: Kedves hazugja, ez a két-személyes modern színmű átütő sikert aratott az irodalmi kávéházban. Ez egyben bebizonyította, hogy a modern kamaradarabok kiválóan alkalmasak pódiumon való előadásra, hatása legalábbis egyenértékű a vers-estek hatásával, gondolati tartalmuk megértését nem gátolja semmi, hiszen a díszlet és kosztümnélküli megoldás, a színészi mozgás korlátozott volta csak a szavakra, csak a gondolati lényegre helyezi a súlyt, mintegy kényszeríti a közönséget, hogy a darab belső lényegébe hatoljon be. És mert ez a közönség már megérett a nehezebb feladatokra, ezért lehet és kell is azokat a modern szerzőket bemutatni, akikhez ezen kívül legfeljebb a Nagyvilág hasábjain, csak olvasmány-élmény formájában juthatnak hozzá.

A műsorban szerepel Dürrenmatt, Jonesco, Albec és több olyan nyugati szerző, akinek humanista mondanivalója nem mindig egyértelmű világossággal jelenik meg, sőt egyikével, másikával vitatkozni is kell. Itt hívnánk fel a figyelmet arra, hogy az irodalmi kávéház kiváló vitafórummá válhat, amely közönségének izlésbeli nevelését, tájékozódóképességét, egyben a marxista esztétikában való fejlődését is szolgálhatja egy-egy problematikus mű fölött az előadás után indított vita. Ennek meg-

szervezése, levezetése, úgy gondoljuk, új feladatként jelentkezik a rendezők és a dramaturg számára.

A második csoportban egy-egy költő estje szerepel. Így Petőfi, Ady, Babits, emellett a maiak közül Váczi Mihály, Galabárdi Zoltán és Fejes Endre bemutatására kerül sor egy-egy estén. Igen helyes törekvés a ma íróinak, költőinek bemutatása, bár a névsor túlságosan esetlegesnek tűnik. El tudnánk képzelni a névsor bővítését is, például olyan tehetséges fiatal íróval, mint Sánta Ferenc, vagy Fábíán Zoltán s olyan költőkkel, mint Fodor András, vagy Hárs György.

A harmadik fősorozatban az eddig követett módszer szerint néhány nagy művészeget önálló előadástjét vették tervbe. Major Tamás, Mensáros László, Gábor Miklós szerepelnek ezen a névsoron. Ez helyes, de oda kell hatni ezeknél a művészeknél, hogy eszmeileg, hangulatilag egységes műsort hozzanak magukkal. Ez a tapasztalatok alapján feltétlenül kívánatos lenne.

A műsorban ezeken a fő csoportokon kívül néhány érdekes, figyelemreméltó kezdeményezés szerepel: fiatal szovjet költők estje, amerikai néger költők estje, vita az irodalmi izmusokról bemutatókkal, a színház műhely-munkájának bemutatása és a szolnoki stúdió nagyszabású műsora. Ezzel kapcsolatban bízunk abban, hogy a műsorok összeállításánál, figyelembe véve a közönség magas értelmi szintjét, nem kísérleteznek majd a rosszemlékű szájbarágós magyarázatokkal. Ha esetenként szükséges is bevezető, az nagyon rövid legyen és a tényekre szorítkozzék. A felnőtt közönséget felnőtt módszerekkel vezessük végig a klasszikus és modern irodalom tartományain.

Ez a kis tanulmány korántsem a teljesség igényével kíván foglalkozni egy nagy-szerű, életrevaló kezdeményezéssel. Inkább figyelemfelhívó kívánt lenni. Szolnok ez új, jellegzetes, immár országszerte ismert és elismert színpoltja az eddiginél sokkal több figyelmet érdemel. Bízunk abban, hogy akiket illet, elsősorban a népművelés vezető munkásai jobban törődnek ezután vele.

Hernádi Tibor

A szerkesztőség megjegyzése: A cikkben megemlített problémák időközben megoldódtak. A műsorösszeállítás és lebonyolítás a továbbiakban is a Szigligeti Színház KISZ szervezete végzi. Az anyagi kérdések megoldását a Szolnok Városi Tanács V. B. Művelődési Osztálya támogatásával a TIT biztosítja. Reméljük, hogy ez a gyümölcsöző együttműködés az Irodalmi Kávéház munkáját véglegesen megoldja.

A középiskolai irodalmi színpad neveléslelektani jelentősége

Az irodalmi színpad az irodalmi nevelés és ismeretterjesztés egyik legmodernebb eszköze. Annyira új, hogy meghatározására a Magyar Irodalmi Lexikon sem vállalkozott. Lényege – életet lehellni az írott szavakba, lüktetővé, zengővé varázsolni a hallgató sorokat – még keresi a legmegfelelőbb formát.

Az irodalomtanárok azonban már felismerték a benne rejlő lehetőségeket: ha a költeményeket, prózai szemelvényeket egy egységes gondolat szolgáltatásában úgy állítják össze, hogy mondanivalójuk egymás által meghatványozódjék, az oktatói-nevelői tudatosság felszíkírázthatja, felzengetheti mindazt, aminek érzelmviharában pedagógiai alkotótevékenység teremteni képes.

Egy-egy irodalmi műsor nyomán önmagába száll vitába a hallgató, a néző: létezett-e valóban, nem is régen, pedagógia program, amely csupán ismeretnyújtásra törekedett, és nem tűzte ki célul a jellem kialakítását? Lehetett-e elv, amely csupán tudással kívánta felvértezni a serdült ifjút, és nem látott már benne nevelési alanyt? A pubertással foglalkozó pszichológiai és pedagógiai irodalom könyvtárat töltene meg, az adolészenciáról csak lapokat találunk, az ifjúság megismerésére újabban jelentkezett hatalmas társadalmi igény is még csak az anyaggyűjtés megkezdődését credményezte. A hazai és külföldi pedagógusok és pszichológusok feltárták a serdülőkor minden pozitív és negatív tulajdonságát, a belső viharokon átesett ifjú magára maradt a jellem kialakulásának döntő korszakában. Mint üres szivacs, magába szívott mindent, amit az iskolában, a könyvekben, a környező valóságban megtalált, s nem irányította gondos pedagógiai vezetés, mit hogyan asszimiláljon belőle, hogyan építse be lelkivilága, személyisége sejtalmazába.

Az igazi pedagógusban mindig elégedetlenséget, hiányérzetet ébresztett a be nem fejezett munka tudata, a bizonytalanság a szárnyára bocsátott emberi sorsok felől. A nevelési tervnek a középiskolás ifjúságra kiszélesítése, a szocialista erkölcsi normákkal körvonalazott embereszménynek, mint nevelési célnak a kitűzése nemcsak társadalmi szükségesség, hanem a neveléssel őszintén foglalkozó, alkotómunkája eredményében gyönyörködni akaró tanár számára is lehetővé teszi teljesítménye értékelését.

Embert formálni démoni tevékenység. S a valóság megmintázandó darabján függő tekintet még nem jelenti azt, hogy műalkotás születik. Képesség kell hozzá, a szakma ismerete és megfelelő eszközök.

A nevelői alkotóképesség lényege: a valóság célszerűen megválasztott részeinek exponálása útján az érzelmek, emocionális erők olyan irányítása, hogy az a szocialista morálnak megfelelő cselekvésben, magatartásban aktivizálódjék.

Egyik legnagyobb hatású eszköze pedig a középiskolás ifjú jelleme formálásának az irodalmi színpad.

A Szolnokon bemutatott irodalmi összeállítások a valóságnak olyan darabjait ismertették meg az aktív résztvevőkkel és nézőkkel, amely magába foglalta mindazt, amiért ifjú lelkesedés lángolni képes: egy exotikus szigetország barnabőrű népének élete, hősi küzdelme a szabadságért elevenedik meg a fehér-színes származású költő: Nicolas Guillen modern ritmusú, csengő refrénekekkel hangsúlyos költeményeiben a Verseggy Gimnázium tanulóinak előadásában, a vendég debreceni irodalmi színpad különböző mélységű és színárnyalatú mozaikkockákból illesztette össze a mai ifjúság tablóját, a leánygimnázium növendékei a nő, az anya hivatását bontották szélesre a bölcsőben szendergőtől elindulva az egész emberiség felé.

S nevelői hatása? Milyen idegkapcsolatok alakíthatók ki, változtathatók meg egy irodalmi műsor céltudatos felhasználásával?

A felserdült ifjú legnegatívabbnak ítélte, irányításra legjobban rászoruló jellemvonása a szabadságnak, függetlenségnek olyan mérvű igénylése, amely nem egy esetben a környező valóság tagadásához vezet. Az adolescens, aki már megszabadult a serdülőkori gátlásoktól, aki ismerve saját értékeit, hatalmas erőfeszítéssel igyekszik szétfeszíteni környezetét egyre nyomasztóbbnak érzett korlátait, szabadságszükséglet-élményeit vetíti az elnyomott nép forradalmi fellángolásába. Küzdelmükkel való együttérzése egy tőről fakad azzal a belső kényszerrel, amelynek hatása alatt a szülői ház és a társadalom szükséges és az ő védelmét szolgáló korlátait lázadva bírálja, a valóságot megváltoztatni törekszik. A felszabadító mozgalmak hirdetésével saját szabadságvágyának ad magasabbrendű formát, s a durva önkénnyel szembeállítva a tiszta humánus, közelebb jut ahhoz a felismeréshez, hogy saját szabadsága, boldogsága csak a közösségben, a közösséggel (kisebb vagy nagyobb) összhangban valósítható meg.

Az ifjú vágyak másik irányulásának, a „megértő, hűséges társ” keresésének útját szintén befolyásolja az irodalmi színpad. Esztétikai élmények nyújtásával finomabbá teszi a felserdültben a vágyat az ellenkező neműek iránt, az előadásra felkészülés megköti szabadidejüket, foglalkoztatja őket, gondolatokat ébreszt, amelyek kicserélhetők, megvitathatók; többsikű érintkezési felületet teremt, lehetőséget arra, hogy a sexuális vágy helyett mély szerelem bontakozzék ki.

A felserdült intellektuális életének fő jellemvonása a felfogó képességnek olyan foka, amely az egyén életében többé nem jelentkezik. A jól vezetett irodalmi színpad az intellektuális igényeket is kielégíti, már anyaggyűjtés közben érdeklődést támaszt egy-egy témakör, a valóságnak az irodalomban és művészetekben ábrázolt egyes részleteinek teljes és módszeres tanulmányozására.

Az aktivitást, cselekvőkészséget ebben az életkorban gyakran károsan befolyásolja a serdült mindennapi álmódosása, amely az ember életének tartalma alatt most éri el legnagyobb intenzitását. Az ifjú álmodozó a gyakorlatban megnyilvánuló tehetetlenségi érzését nagyszerű lehetőségek realizálásával ellensúlyozza. Szószólói, bűnözők, harcosok ők minden eszmének, aki rájuk bízta hitét, szilárd alapokra épített. Önértékigényük és a valóságban elfoglalt helyük között ellentmondást a valóság megváltoztatásával akarják feloldani. Az álmoknak az energiája – amelyet a romantika is táplál – hatalmas pedagógiai lehetőségeket tartalmaz. „Ki kell használni, mint nagy térségekben nagy gondolatokért vívott harc szorgalmas aktivitásának forrását, mert távoli és optimista perspektívák felvázolását teszi lehetővé.” (V. Prihoda: Bevezetés a pedagógiai pszichológiába, 319. lap.) De figyelmeztet azokra a veszélyekre is, amelyeket magában rejt. A fiatalok bűncselekményei az indexei annak, mennyiben képes a pedagógiai vezetés ezt az energiát a társadalom számára pozitív értékévé változtatni.

A versek, dalok előadásában önértékigényének kielégítését találja meg az ifjú, s az előadói habérokról nem álmodozók színpadtechnikai feladatok végrehajtásában fejthetnek ki tevékenységet.

A képzeletbeli kirándulás Kuba szigetére – zöld gyík a hámvaskék tengerben – irányt ad a romantikus fantáziának. Az összekötő szövegben repülőgép suhan távoli tájak felett, hazaszeretettől forró lelkű költő – Guillén – lesz a vezetője az ifjú álmodónak; a barnabőrű nép exotikus dalait, nyújtott sirárait, ritmusba szőtt lázadózását teremti újra az alkotó fantázia az egyik előadáson; a másikon lélegzet-visszafojtva kísérik figyelemmel, ahogy mennek, „elmenni az anyák”, csak halk lábnyomuk marad a szíveken, a puhába mélyen besüppedve, a keményt alig megkarcolva, csak tetteiktől lesz teljesebb az élet, csillámosabb a világ. A Jevtusenko gyönyörű szavaival záródó élménysor után a lélek felszabadult katarziszban emelkedik saját öncélú vágyai, káros szenvedélyei fölé, s az érzelmeknek bátran, pedagóguskézzel megfogott akkordja tovább zeng a tudat mélyén a személyiségnek immár örökké alkotórészévé válva.

Dr. Bartha Lászlóné

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI:

Dr. Bartha Lászlóné gimnáziumi igazgató (Szolnok); Bögel József, a Művelődésügyi Minisztérium munkatársa (Budapest); Hernádi Tibor újságíró, a Szolnok megyei Néplap rovatvezetője (Szolnok); Dr. Lakatos Károly főorvos, a Megyei TBC Gondozó Intézet munkatársa (Szolnok); Dr. Stefandel Tibor tud. kutató, a Szolnok megyei KÖJÁL munkatársa (Szolnok); Szabó László múzeológus, a Damjanich Múzeum munkatársa (Szolnok); Szurmay Ernő közgazdasági technikai igazgató, a Városi Tanács V. B. elnökhelyettese (Szolnok); Dr. Váczy Mibály főagronómus, a Szolnok Megyei Növényvédő Állomás munkatársa (Kenderes).

A népművelés és a néprajz kapcsolata

A hagyományos, hosszú évszázadok alatt kialakult paraszti kultúra napjainkban rohamosan bomlik, pusztul, mert az a paraszttársadalom, amely létrehozta, napjainkig fenntartotta, alapjaiban változott meg. Ez a paraszti kultúra történeti képződmény, kialakulása óta is állandóan formálódott az őt létrehozó társadalom belső igényeinek megfelelően. Ennek ellenére bizonyosfokú állandóság mégis megfigyelhető benne. Ez egyrészt annak tulajdonítható, hogy földművelő kultúra, illetve a földműveléshez kapcsolódik, mint gazdasági forráshoz. Másrészt szerkezete és belső törvényszerűségei, a kultúrát teremtő társadalom lassú fejlődése miatt, meglehetősen állandó volt, illetve nagyon kevésé alakult. Amíg a falu társadalmá lassúbb ütemben változott, ez az egységes kultúra belső törvényszerűségei révén megemésztett, testébe épített minden kívülről kapott műveltségelemet, eredeti jellegének megváltozása nélkül. A kapitalizmus korában meggyorsult a paraszti társadalom belső átalakulása. A népi kultúra alakulóban lévő belső törvényszerűségei nem hathattak olyan intenzív szabályozóerőként, mint korábban. Ezért nem tudták feldolgozni a mind nagyobb és nagyobb, a megszokottat jóval felülmúló külső hatásokat. Ez az oka annak, hogy a kapitalizmus korában már számtalan „torz”, a hagyományos paraszti kultúrába be nem illeszkedő műveltségelemet találunk.

Napjainkban sokkal bonyolultabb ez a kérdés. Itt már nem a parasztság hagyományos kultúrájának lassú, belső erők által meghatározott alakulásáról, hanem a kultúra életének teljes elenyészéséről kell beszélnünk. A falu társadalmá alapjaiban alakult át. Megszűnt a földmagántulajdon és vele együtt az eddigi társadalmi különbségek kiegyenlítődési folyamata is végéhez közeledik. A kollektív földtulajdon lehetővé teszi a mezőgazdaság racionalizálását, fejlett munkaeszközök és munkamódok használatát. A parasztság évezredes kultúrája, mely egy magántulajdonra épülő társadalmon és egy, mondhatni irracionális gazdálkodási módon nyugodott, elvesztette talaját. A hagyományos kultúrában már nem tudnak benne élni a megváltozott társadalom emberei. Ez a kultúra életüknek többé nem szerves tartozéka.

A parasztság új kultúrát követel. Olyat, mely megváltozott életigényeinek megfelel. Ennek a paraszti kultúrának be kell épülnie az egyetemes, új magyar kultúrába, annak szerves alkotórészeként. Kérdés azonban az, hogy ennek a kultúrának melyek a feltételei?

A mintegy húsz éve folyó, nyolcosztályos, rendszeres iskolázás már megmunkálta a talajt az új befogadására. Erre az alapra lehet építeni egy, az eddigivel homlok-egyenest ellenkező, racionálisabb műveltséget. Az új társadalom belső, spontán szabályozóerői még nem alakultak ki, nincsenek hagyományok. Szükséges ezért az, hogy ne hagyjuk magára a parasztságot új kultúrájának kialakításakor, mert belső szabályozó erő nem lévén, maga nem tudja eldönteni, hogy milyen jellegű legyen ez az

új kultúra. A népművelés feladata az, hogy megrostálja, szelektálja a műveltség-elemeket és csak az értékeset adja.

A hagyományos kultúra sok eleme azonban még ma is megvan. Egy többévszázados kultúrát nyomtalanul nem lehet levetkezni. Maga az egész élet, a nagy minőségi ugrás ellenére sem veszítette el folytonosságát, a régivel való kapcsolatát. Az emberek tudatában még hosszú ideig élni fog e kultúra emléke, maradványa. Ez tehát a másik alap, kapcsolódási felület, a rendszeres, korszerű iskolázás mellett, amelyre építeni lehet az új paraszti kultúrát.

A népművelés célja a falu új kultúrájának kialakítása, felemelése, illetve a hagyományos szóhasználattal élve: a falu és a város közötti távolság lerombolása kulturális téren. A képzett népművelési szakemberek a szellemi élet minden területén bizonyos jártasságra tesznek szert, ismerik a „magasszintű” kultúra lényegét, elemeit, tehát azt az értéket, amit adnak. Színházi előadásokat, filmvetítéseket, irodalmi, történelmi, esztétikai jellegű előadásokat tartanak, népszerűsítik a természet-tudomány eredményeit, a természettudományos gondolkodást stb. Mindezeket az értékes műveltség-elemeket a mintegy húsz év óta megteremtett magasabb színvonalú iskolázottságra alapozzák. Ahol ez az alap hiányzik – pl. felnőtteknél –, ott pótolni igyekeznek. Sajnos, nem mindig veszik figyelembe kellőképpen azt, hogy milyen színvonalon sajátították el az alapismereteket. Milyen színvonalon kell nyújtani az új műveltséget, hogy az szervesen épüljön be és életüknek teljes kiegészítőjévé váljon. Ez olyan hiba, melyet állandóan javítanak, korrigálnak és könnyen kiküszöbölhető. A népművelés ezt a kapcsolási felületet a lehetőséghez mérten teljesen kiaknázza.

Mint korábban mondtam, a hagyományos kultúra, melyben a paraszti társadalom évszázadok óta benne élt, benne lélegzett, nem tűnt el nyomtalanul. Egyes elemei a szokásokban és főleg a gondolkodásban, szemléletmódban még hosszú ideig élni fognak. Az új kultúrát úgy kell adni, hogy bizonyos fokig a régihez is kapcsolódják. Csakis így válhat az élet szerves kiegészítőjévé.

A módszeres, egyetemi színvonalon megindult népművelésképzés azonban ezt a szempontot bizonyos fokig elhanyagolja és rosszul értelmezi. A hagyományos kultúra életével, természetével a néprajztudomány foglalkozik. A néprajz ismerete nélkül a parasztság kulturális felemelése nehezen képzelhető el. A megindult népművelésképzésből ez a szempont majdnem teljesen hiányzik. Ennek egyik fő oka az, hogy a népművelés és néprajz kapcsolata sincs teljesen tisztázva. (Már az 1957-es decemberi népművelési konferencián is leszögeztek bizonyos elveket, de a tényleges vita másról folyt.) A népművelés oktatásában a néprajz eddig, a gyakorlatnak megfelelően, a népzenevel és a népi táncsal volt elsősorban reprezentálva. A gyakorlat ugyanis a népi kultúra bizonyos értékes elemeinek megmentését is igyekezett megvalósítani. Ez azonban kevés eredménnyel járt. A népi táncsoportok esete mutatja azt a legjobban, hogy a hagyományos kultúra mennyire elvesztette a tápláló gyökereit. Az a parasztlány, aki színpadon a csárdást táncolta, a bálteremben swing lépésekkel járja a csárdást. Még kevesebb eredménnyel jártak bizonyos régi szokásoknak a felújításai (rönkhúzás, farsangolás, szüreti mulatságok stb.). A mai kor parasztjai ezt már nem belső szükségéből csinálják, ezért nem is tartozik a kultúrájukhoz. Nem elengedhetetlen tartozéka az életüknek és ezért jelmeznek, színészkedésnek tekintik azt, amit tíz évvel azelőtt, talán ugyanazok, halálos komolysággal műveltek. Ezek helyett tanácsosabb egy-egy színdarabot betanulni, ha a parasztságnak a színjátszási igényeit akarjuk kielégíteni.

A népművelés és néprajz kapcsolatánál tehát másról kell beszélnünk. A módszerek kidolgozásánál és gyakorlati alkalmazásánál, a programtervezet elkészítésénél nem nagyon veszik figyelembe azt, hogy egy olyan néprétegnek adnak új kultúrát, amelynek már, a maga nemében, legalább olyan magasszintű műveltsége, szokásai voltak, mint a többi néprétegeknek. Az, hogy Adyt, József Attilát, Illyés Gyulát,

Galamboş Lajost, Ęrkelt, Verdít, Kórályt stb. eljuttassám a parasztsághoz és ott – és ez a fontos –, igényt teremtsek hasonló elemek befogadására, ismernem kell azt a költészetet, zenét stb., amit a parasztság ma ismer. Nem arról van szó, hogy egy gyökerét vesztett kultúrát vagy annak elemeit megőrizzünk. Ennek a letűnőben lévő kultúrának kell megállapítani a még elevenen élő részét és ez alapján megvizsgálni azt a színvonalat, azt a módot, amely ennek megfelel. Itt kell aztán elkezdeni az új kultúra kiépítését. Ezen a színvonalon és ezzel a szemlélettel. A megszerzett, iskolában elsajátított műveltség és a hagyományos kultúra még élő maradványa adják annak a hídnak a pilléreit, amely a kettő közötti űrt átfogja. Röviden: úgy kell adni az újat, hogy az átvevők megértsék, és élni tudjanak vele. Ha nem értik meg, csak elemeket adtunk, műveltségelemeket, de ha megértik, igénylik és nélküle már lélegzeni sem tudnak, mert annyira életük szerves kiegészítójévé vált, akkor megtettük a szükséges lépést. Kultúrát teremtettünk.

Szabó László

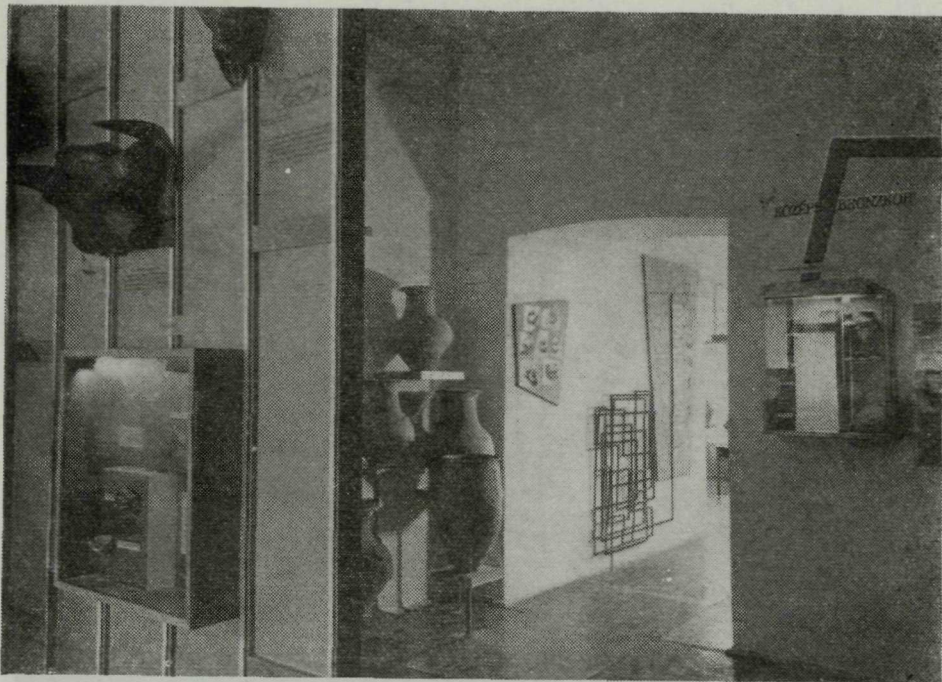
Vidéki múzeumaink — a népművelő szemével

E sorok írójának nemrégiben alkalma volt megtekinteni Itália és Ausztria több világhírű vagy kisebb jelentőségű gyűjteményét, múzeumát. Elcsodálkozott a méltán nagyhírű, világszerte ismert alkotásokon, leleteken, fizette a legtöbb esetben igen borsos belépti díjakat, s nem egy esetben bosszankodott azon, hogy hosszú időn keresztül kellett agnoszkálnia a kevésbé ismert anyagokat a katalógusok segítségével, s ez a felismerési folyamat még a híresebb alkotások esetében sem volt mindig könnyű. Általános benyomása az volt, hogy a meglátogatott múzeumokban, kiállítási termekben inkább az anyaggal önmagával akartak hatni, a legtöbb esetben különlegesebb didaktikai-népművelői szándék nélkül, ami persze Michelangelo és Tiziano hazájában bizonyos fokig érthető is, bár gyakran elgondolkoztunk azon, hogy az olasz iskolásgyermekek, munkások, parasztok, az itáliai átlagember – tekintetbe véve az egyes területek, csoportok között lévő, nem egy esetben ijesztő műveltségi különbségeket – mit ért meg pl. az Uffizi, a nápolyi Museo Nazionale gyűjteményéből. Esztétikai szemléletét, ízlését, vizuális kultúráját föltétlenül fejlesztik a világhírű alkotások, azonban az élmény nem lesz tudatos, az ismeret kevésbé lesz megalapozott, s főleg nem válik rendszerezetté a sok-sok látvány.

Míndezenek akkor jutottak eszünkbe, amikor népművelési területen végzett vidéki kiszállásaink alkalmával megtekintettünk néhány újabban rendezett múzeumi kiállítást, többek között a jászberényi Jász Múzeumot és az egészen frissen rendezett szolnoki Damjanich János Múzeumot. Érdeklődésünk részben spontán volt: a népművelési hálózat tevékenységét vizsgálva egyszerűen kíváncsiak voltunk a táj, a központ, a város múltjára és a múlt feldolgozására, de ugyanakkor az is vezetett bennünket, hogy kutassuk a népművelés és múzeumügy közötti szálakat, összekötő tendenciákat. Így jöttünk aztán arra a megállapításra, hogy az elvi és gyakorlati mozgolódáson, deklarációkon és kezdeményezéseken túl ez a kapcsolat abban is jelentkezik és – továbbmenve – lehetőségeket nyújt, hogy a magyar múzeumügy irányítói mind elvi, mind gyakorlati vonatkozásban a legszélesebb értelemben vett közművelődést szolgálva rendeztetik és rendezik újjá a vidéki kiállítási anyagokat. Mondhatnánk azt is, hogy ennek a népművelő szemléletnek következtében a magyar múzeumügy nemzetközi viszonylatban is szép eredményeket ért el, s hozzávéve a kivitelezés egységességét és modernségét, ezek az eredmények a világhírű alkotásokkal is rendelkező külföldi gyűjteményekkel, a gyakran csak minél nagyobb bevételeket hajszólo külföldi múzeumirányítással összehasonlítva is, jelentős eredmények.

Úgy gondoljuk, hogy a legfőbb eredménye ezeknek az újabb kiállításoknak a történetiség, az egységes történelmi szemlélet, koncepció megvalósítása. A helyi szakemberek, a lektorok, a kivitelezők figyelembe vehették a marxista történetírás eredményeit, s összefüggő egészbe, a kiállítási anyagba illesztették bele a rendelkezésre álló leletanyagot, néprajzi tárgyakat és műalkotásokat. Emlékszem, gyerekkoromban

nagy érdeklődéssel néztem pl. a debreceni Déri Múzeum már akkor is méltán híres anyagát, kiállításait, de nem volt meg az élmények rendezéséhez a vezérfonál, a különböző részkiállítások szétestek csillogó, színpompás, érdekes benyomásokká. A marxista történelemszemlélet hallatlanul megkönnyíti – jól alkalmazva – mind a

nézőnek, mind a kiállításokat tervezőnek az anyag rendszeres összeállítását és feldolgozását. Különösen jól valósul ez meg a szolnoki Damjanich János Múzeumban, ahol a szerzteágazó kutatások sok-sok eredménye, lelete, kiállítása tárgya – a rendelkezésre álló bőséges anyagnak így is csak kis része, sajnos, – a társadalmi formák fejlődésének menetébe beágyazva, világosan példázza a világ bármely más táján is lejátszódható fejlődés helyi eredményeit. Ugyanez a történetiség uralkodik a jászberényi Jász Múzeumban is, bár ez utóbbi gyűjtemény már néha bőbeszédűvé, csapongóvá is válik. Úgy érezzük, hogy a tömörítés, a logikus, világos történelmi vonalvezetés Szolnokon jobban sikerült. (Persze kisebb gyűjteményben a helyzet némiképpen nehezebb, hiszen itt mindent ki szeretnének állítani, mindent a közönség elé szeretnének önteni, kevésbé gondolnak a helyiségek növelésére, pontosabban véve kevésbé gondolhatnak ilyesmire; nagyobb városokban, nagyobb gyűjteményekben jobban meg lehet valósítani az ökonómikusabb rendezést!) Mindenesetre – más kiállításokat is figyelembe véve – ez a történetiség, a koncepciózus elrendezés teszi a mi újabb kiállítási anyagainkat igen korszerűvé, népművelő jellegűvé.

Ismét gyermekkori élményekre hivatkozom. Régebbi kiállítási anyagaink kiváló szakember-összeállítói nem egy esetben pozitívista adathalmazó buzgósággal öntötték a közönség elé a hosszú írásbeli magyarázatokat, s a rutinos múzeumlátogató, de az egyszerűbb szemléletű-műveltségű vendég is elkedvetlenedve nézte, olvasta, böngészte a hosszú fejtegetéseket. (Ezekben persze megnyilvánult, realizálódott a helybeli szakemberek jogos büszkesége, esetleg a mellőzöttségből, a nehéz publikációs viszonyokból származó rekompenzációs szándék is!) A rutinos látogató már csak a lényegét, a tárgyat nézegette az ilyen esetekben, a kevésbé gyakorlott vendég pedig a kínlódás

emlékével távozott, a magyarázó szövegek tehát nem mindig érték el a szükséges célt, a közönség művelődését, népszerű szaktudományi tájékoztatását. Az említett két múzeumban, de másokban is a szövegek összeállítói helyesen valósították meg a legtöbb esetben a szakszerűség, a színvonalas és népszerűen tudományos megfogalmazás

és a modern közönségigény egységét. A modern közönség ugyanis nem szereti a bőbeszédűséget, de igényli a határozott, tömör, lényegyet mutató megfogalmazásokat. Ez az igény következik a modern életritmusból, a specializálódással párhuzamosan haladó szintézis-szükségletből, de a legmodernebb szépprózai törekvésekből is, s ez nem lebecsülendő tényező. Hisszük, hogy az újabb kiállítások tervezői sokat tanultak és fognak tanulni az andragógia, a felnőttoktatás, a népműveléstudomány általános érvényű megállapításaiból, eredményeiből, melyek elsősorban a hatékonyság, a határfok növelése, a rendelkezésre álló anyag didaktikus „tálalására” vonatkoznak. A helyes történelmi szemlélet következtében – amely egyébként a közoktatás keretében folyó történelemtanítás eredményeképpen amúgy is tömegbázisra támaszkodhat – a kiállított régészeti leletek nem jelentenek pusztán felsorakoztatott tárgyakat, fásasztó részgyűjteményeket, csak szakembereknek érdekes eszközhalmazt, hanem bevezetik a nézőt az ember tárgyi kultúrája kialakulásának érdekes folyamatába. S ami nagy eredmény, ismételten hangsúlyozva: a magyarázó szövegek túlnyomórészt „helyükön vannak”, definiálnak, összefüggésekre utalnak, egy egységes és magasabbrendű közművelődésügy szolgálatában. Itt is csak az a kifogásunk, hogy – például a Jász Múzeum esetében – a néprajzi anyag, vagy a modernebb helytörténeti anyag szövegezése kissé bőbeszédűbb a kelletténél, de hát ez nyilván az egyszerűséget következménye.

Dicséretileg emlékezhetünk meg a kiállítások bútorzatának, egész felszerelési stílusának modernségéről is. Ez persze azzal van összefüggésben, hogy helyes és példamutató kezdeményezés volt annakidején a MIK-et létrehozni, mert csak így lehetett igazán biztosítani az egész magyar múzeumügyre kiterjedő rendezési munkálatok egy-

ségességét, modernségét, magas színvonalát. Fájdalommal állapítjuk ezt meg, mert hasonló intézménye, szerve például a népművelésnek ma sincs (remélhetőleg közelesen lesz), pedig a példa adva volt! A különböző, más és más célt szolgáló vitrinek, bútorok, világítási berendezések, a falakon, tablókön alkalmazott színhatások, díszítőelemek szoros kapcsolatban állnak a modern lakáskultúra alapelveivel, a lakberendezés eredményeivel, s nem győzzük hangsúlyozni, hogy ez milyen hasznos dolog: nincs ellentét a múlt tárgyait őrző, felsorakoztató és bemutató intézmények, a múzeumok belső kiképzése, berendezése és a modern ember ízlése, lakberendezései igényei között! Letűnt évezredek, évszázadok alkotásai, eszközei – modern keretek, formák között: így lehet, tekintve a múzeumok nagy látogatottságát, a közízlést nevelni, s egyúttal a modern ember érdeklődését irányítani a múlt eredményeire, megbecsülésére. Nem lehet vitás, hogy egy – a már külsőségeiben, bútorzatában is ódonságot, dohot árasztó – kiállítás nem vonzaná igazán a fiatalokat, s így újabb kiállításaink figyelembe veszik a modern pedagógia egyik alapvető követelményét, a motiváció törvényeinek megtartását is. Azaz: a közművelődés bármelyik formájába, lehetőségébe bekapcsolódó embereknél, társadalmi csoportoknál, rétegeknél figyelembe kell venni a bekapcsolódás megkönnyítésének, a különböző szubjektív és objektív gátlások lebontásának feladatait is.

Jó eredménynek tartjuk azt is, hogy a kiállításokat rendezők bőségesen használják a különböző műanyagokat, s nem is csak artistikus hatások keltése érdekében, hanem gyakran didaktikus célkitűzések szolgálatában. Előfordul gyakran a régészeti anyagok kiállításának rendezése közben, hogy a szakemberek nem tudnak mit csinálni a hiányosan ránkmaradt eszközökkel: nekik érdekes, a nagyközönség számára azonban nem sokat mond például egy töredékesen ránkmaradt eke. S mire jó a műanyag: a szolnoki Damjanich János Múzeum anyagának rendezése közben – szerencsére, e kiállítást még in statu nascendi, a rendezés folyamatának utolsó szakaszában luáttuk – a tervezők eredményesen alkalmazták az átlátszó műanyagokat a hiányzó termelési eszközrészecskék pótlására. Nyilvánvaló, hogy ugyanolyan anyagból pótolni e részeket, hamis dolog lett volna, arról nem is beszélve, hogy a közönség nagyrésze nem tudta volna megállapítani: hol kezdődik a betoldás, mi az eredeti. A műanyag azonban már jellegénél, színénél fogva is annyira elűt a kiegészített töredékektől, hogy a pótlás „kezdeté és vége” világos, s ugyanakkor elvont, „absztrakt” jellegénél fogva – paradoxálisan hangzik – megmozgatja a néző fantáziáját. (Hasonló ötletek megvalósítását természetesen más múzeumokban is láttuk!)

Tulajdonképpen az eddigiék is a didaktikus jelleg szolgálatát jelentették, azonban befejezésül külön szeretnénk hangsúlyozni az újabb kiállítások oktató-népművelő jellegét. Szép példa erre a Jász Múzeumban a kisméretű, de méltán világhírű Lehel kürtjének ízléses és biztonságos elhelyezése, amely elhelyezés egyúttal lehetővé teszi az alapos szemlélődést, s módot nyújt a sokoldalú tájékoztatásra, mintegy kibontva, képeskönyvvé felnagyítva a kürt szép részleteit.

Sokat beszélünk mostanában a közművelődés egységéről, a népművelés és múzeumügy kapcsolatáról. Eme egység, a két terület közötti kapcsolat szépen realizálódik. az újabb kiállítások rendezésének elveiben és gyakorlatában. S ha még ehhez hozzátesszük azt is, hogy a népművelésnek, a múzeumoknak segíteniük kell az „education permanente” elvének, a bölcsőtől a sírig tartó egységes oktatási-népművelési folyamatnak a megvalósulását, akkor nem lehet vitás, hogy modern rendezésű múzeumainknak nagy szerepük lehet az iskolai rendszerű rendeskorú és felnőttoktatás előkészítésében, kiegészítésében és pótlásában, továbbfejlesztésében. A magunk részéről csak azt tanácsolhatjuk népművelőinknek, hogy minél többet vonják be az ismeretterjesztés áramába a múzeumokat: modernségükkel, didaktikus jellegükkel méltó segítőpartnerek lehetnek.

Bögel József

Élelmiszerszínezékek felhasználásának ellenőrzése Szolnok megyében

Sokan nem tudják még Szolnokon, hogy az a fehéren sávozott bordó színű, modern kétemeletes épület az Ady Endre utca 117/b. szám alatt a Szolnok Megyei Közegészségügyi-Járványügyi Állomás, vagy rövidített nevén KÖJÁL újonnan épített székháza. Bár ezt a korszerű épületet 1963 szeptemberében foglalhatták el a KÖJÁL higiénikus és laboratóriumi szakemberei, az intézmény 1955 óta, amikor is az országban a megyei és megyei jogú városi KÖJÁL-okat létrehozták, igyekszik a lakosságot megóvni a különféle egészségkárosító tényezőktől területi szervei, a városi és járási tanácsok egészségügyi csoportjainak segítségével.

Az emberek többsége, akik a KÖJÁL-ról már hallottak, csupán fertőző beteg-

A SZOLNOK MEGYEI KÖJÁL SZÉKHÁZA

ségek, a járványok elterjedésének megakadályozását tudják be a KÖJÁL munkájának, pedig hasonló nagy munkát végez településegészségügyi, munkaügyi, iskolaegészségügyi és egészségügyi felvilágosítás vonalán egyaránt.

Az élelmizésegészségügyi munka keretében 1964 június-júliusában a közelmúltban kiadott hazai festékrendelet betartása érdekében a KÖJÁL Szolnok megye területén ellenőrizte az élelmiszerszínezékek felhasználását. Mielőtt az e téren végzett vizsgálatok eredményeiről tájékoztatást nyújtanánk, szükséges vázlatosan megismerni az élelmiszerszínezékek felhasználására vonatkozó hazai intézkedéseket.

Az élelmiszerek színezése ősidőktől nyúlik vissza. A szintetikus festékipar rohamos fejlődésével mind több és több színezéket használtak fel az élelmiszeriparban az addig szokásos, évszázadok alatt többnyire ártalmatlannak bizonyult természetes színezőanyagok helyett. Mivel a szintetikus festékek alkalmazásuk előtt nem kerültek egészségügyi vizsgálat alá, ezért átmenetileg sok, egészségre ártalmas színezék forgalomba hozatalára került sor (pl. a margarin színezésére használt vajsárga nevű daganatkeltő festék).

Hazánkban 1905-ben hoztak először intézkedést a színezékekkel kapcsolatban, negatív lista formájában felsorolva az élelmiszerek színezésére *tilos festékeket*. Bár kevés festék használatát tiltotta be a rendelet, többnyire nem tartották be, s az ellenőrzés inkább a hamisítások felderítésére, mint egészségügyi szempontokból történt.

Az 1947-ben kiadott 167800 N. M. sz. rendelet már pozitív lista formájában sorolta fel az ételek és italok színezésére *használatos színezékeket*. Az időközben végzett kutatások eredményei alapján később kiadott 138/1956. Eü. M. sz. rendelet megtiltotta több – ártalmasnak maradt – színezék felhasználását. Így ezután 10 engedélyezett szintetikus festék maradt forgalomban:

- 2 sárga (tartrazin, savsárga),
- 1 narancssárga (orange I.),
- 3 piros (amaranth, neukokcín, bordóvörös),
- 3 kék (patentkék, indigokarmin, indulin),
- 1 fekete (nigrozin).

A színezékek további egészségügyi vizsgálata során az orange I., indulin és nigrozin az emberi és állati szervezetre veszélyesnek bizonyult, a patentkék és a bordóvörös a kellő számú megnyugtató vizsgálat hiányában nem javasoltak minősült. Szükség volt tehát a színezékrendelet felülvizsgálatára.

A 3/1962. (IV. 28.) Eü. M. sz. jelenleg érvényben levő hazai színezékrendelet, amely csak élelmiszerekre és italokra vonatkozik, felsorolja a természetes eredetű és vegyi (szintetikus) úton előállított színezékeket egyaránt. Ez utóbbiak a következők:

- sárga (tartrazin, savsárga),
- piros (amaranth, neukokcín),
- kék (indigokarmin),
- fekete (brillantfekete BN).

Ezenkívül felsorolja a rendelet egyes élelmiszerek (cukorkák, drázsék) bevonására felhasználható festékeket, húсок pecsétfestékét, sajtthéjfestékeket, cukorfehéritő festékeket, az egyes festékek toxikus fémszennyeződésének határértékeit, csomagolását, forgalombahozatalát.

A szintetikus élelmiszerfestékeket legfeljebb 1,0 g/kg-os mennyiségben szabad felhasználni a fogyasztásra kész élelmiszere és italra számítva. A rendelet 1963. év végéig lehetővé teszi a korábban engedélyezett élelmiszerszínezékekkel készült élelmiszerek és italok forgalombahozatalát.

Az élelmiszerek és italok színezésére (festésére) szolgáló színezékek (festékek) gyártásának, forgalombahozatalának és felhasználásának egészségügyi ellenőrzését a rendelet a KÖJÁL-hálózatra ruhazza.

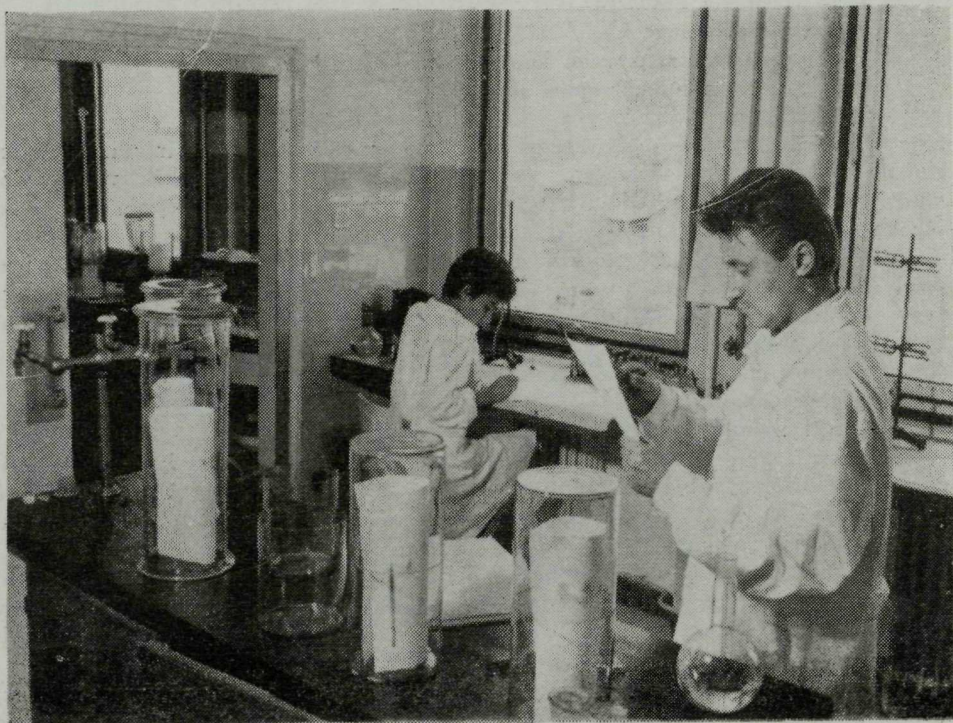
Szolnok megyében ez év közepén végrehajtott ellenőrzés során a KÖJÁL számos

olyan tapasztalatot szerzett, amely mind az egészségügyi szakemberek, mind a színezékek felhasználásával foglalkozó dolgozók, mind pedig a fogyasztó lakosság érdeklődésére nagymértékben számot tarthat. A színezékek felhasználásának ellenőrzésére az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet által javasolt szempontok alapján történt, úgy, hogy a visszaélések megakadályozása és az alapos szaksterű vizsgálat érdekében laboratóriumi szakember járta személyesen végig a megyében mindazokat a helyeket, ahol a KÖJÁL tudomása szerint színezékeket használnak fel élelmiszerek vagy italok készítésénél.

1. Az *ellenőrzendő egységek felmérése* során megállapítást nyert, hogy a megye területén élelmiszerfesték előállító üzem vagy magánlaboratórium, hidegkonyha nincs. A körzeti földművesszövetkezetek szikvízüzemeiben előállított citrom-, narancs- és málnaízű üdítőitalok készítése Budapestről szállított, engedélyezett színezékekkel festett, megfelelő aromákkal ellátott cukorszirup felhasználásával történik. Sokan tévesen azt hiszik, hogy a narancsszörp színét adó kátrányfesték ártalmas, mivel rákkeltő anyagok között számos a kátránytermék. A kátrányfesték elnevezés egy festékcsoportra utal, amelyek valóban a kátrányban található sok ezer más szerves vegyülettel együtt, de ezek ártalmatlanok, szerkezetük eltér a karcinogén vegyületekétől.)

Élelmiszerszínezékeket csupán a cukrásztermelő ipar különböző szakágaiban (cukrász-, mézeskalácsos-, fagyaltkészítő-, cukorkakészítő műhelyekben) használnak fel. A megyében összesen 63 cukrászati egység került részletes vizsgálat alá.

2. A különböző ellenőrzött egységekben *az egyes színezékek beszerzésére* vonatkozóan nem tudtak megnyugtató választ adni. A régebben beszerzett festékmaradékok és az utóbbi években vásárolt festékek a legtöbb helyen egyaránt előfordultak. Az

A KÖJÁL LABORATÓRIUMÁBAN

engedélyezett festékek jelenlegi vásárlási lehetőségéről sokan nem is tudtak, egykori cukrászok kimaradt festékeit vették meg, vagy külföldről kapták ismerőseik révén. Voltak, akik gyógyszerútból vásárolták régebben, megnyugodva, hogy az ártalmatlan. (A gyógyszerárakat ellátó megyei központ tájékoztatása alapján több mint 10 éve megszüntették a „méregmentes ételfestékek” árusítását gyógyszerárakban.) A kisiparosok, akik rendeltek festéket az utóbbi években, a helyi KIOSZ-ok kiutalása alapján a budapesti „Zamat” Kávészter és Édességipari Termékek Gyáratól vagy régi nevén Ételfestékgyártól szerezték be. (A megyei KIOSZ adatai szerint több mint 10 év óta a megye kisiparosai részére összesen negyedévenként 10 kg festékre kapnak kiutalást, de nem mindig rendelik meg a kisiparosok a kiutalt mennyiséget.) A megyei Vendéglátóipari Vállalat központi raktára az utóbbi 5 évben 1962-ben vett 30 kg festéket a „Zamat” gyártól, amellyel kiegészítette műhelyei korábbi készleteit. A földműves-szövetkezetek cukrászai közül önállóan rendeltek néhányan a „Zamat” gyártól, a többségük nem ismert a beszerzési helyet.

Már a beszerzésre vonatkozó adatok igazolják, hogy mennyire szükséges a színezékek felülvizsgálása.

3. *A festékek tárolási módja* az előírtnak kevés helyen felelt meg. A porfestékeket raktárakban, vagy – annak hiányában – a műhelyek polcain egy nagyobb dobozban összegyűjtve tartják. Az esetek mintegy 10⁰/₁₀-ában a festék mellett különféle ízesítő és konzerválószeresek voltak találhatóak. Az egyes színezékek 60⁰/₁₀-a az eredeti zacskóban volt a „Zamat” gyár cégjelzésével ellátva, ellenben a festék neve a zacskók kopottsága, festékes volta miatt gyakran olvashatatlanra vált. A kézalatt vásárolt, kölcsönként vagy újabb zacskóba átrakott festékek göngyölegét a festék eredetére, nevére vonatkozólag a legtöbbször nem látták el. Már az olvasható feliratok alapján lehetett találni a tiltott festékek közül patentkéket „kék ételfesték” és tartrazinnal keverve „zöld ételfesték” jelöléssel, hasonlóképpen nigrazint „fekete-” és tartrazinnal, neukocinnal keverve „rumbarna ételfesték” jelöléssel.

A műhelyekben az egyes porfestékekből készített oldatok mindegyikét nem mindenütt lehetett megtalálni, ugyanakkor egyes helyeken egyik-másik kisebb mennyiségű porfestéket mind feloldottak.

A hasonló színű különféle festékmaradékok összeöntése, a különböző színárnyalatok kikeverése és a lyukas zacskók tartalmának összekeveredése következtében csak laboratóriumi vizsgálat dönthette el az egyes színezékek megítélését.

4. *A festékek felhasználása* cukorkák, cukorfondantok, mézeskalács díszítő elemek, torta virágdíszek színezésére történik, de alkalmazzák gyümölcsfagylaltok eredeti, gyümölcstől származó színezékek élnékitésére, csokoládé, őszibarack, ill. más fagylaltok színezésére. A fagylaltok készítésére vonatkozó szabványokban nem szerepelnek a festékek adalékanyagként, de nem is tiltja a fagylaltok színezését, így a gyakorlatban csak a túlzott festés kifogásolható.

5. *A mintavételezés* nagy körültekintést igényelt, az egész ellenőrzés sikere múlott rajta. Arra kellett törekedni, hogy minden felhasználható festék egészségügyi szempontból elbírálás alá kerüljön, márpedig sok cukrász tudva, hogy nem éppen megfelelő festéket használ fel, vagy amit gyakrabban lehetett tapasztalni, félve a tájékozatlansága miatt e téren esetleg elkövetett hiba kiderülésétől, festékeit letagadta, noha a megtalált festékek többsége nem is volt tiltott.

Az egyes egységekben az élelmiszerfestékek laboratóriumi vizsgálata a korábbiakban említett okok miatt kiterjedt a használatban levő és használaton kívüli porfestékekre, de a belőlük készített festékoldatokra is. Általában egységenként 2 és 10 közötti számú minta lett laboratóriumi vizsgálatra begyűjtve. Az ellenőrzött egységek iparágak szerinti megoszlása, és a begyűjtött 336 színezékminta megoszlása aránya a begyűjtött területek szerint az I. sz. táblázatban látható.

6. *A begyűjtött festékminták laboratóriumi vizsgálata* papírkromatográfias mód-

I. sz. táblázat

Az ellenőrzött egységek iparágak szerinti megoszlása és a begyűjtött színezékek megoszlási aránya.

Cukrászati iparágak	Városok							Járások						Összesen
	Szolnok	Jászberény	Mezőtúr	Törökszentmiklós	Túrkeve	Kisújszállás	Karcag	Szolnok	Tiszafüred	Jászberény	Kunhegyes	Kunszentmárton	Törökszentmiklós	
	mintázott egységek száma begyűjtött minták száma													
Vendéglátóip. V. cukrászműhely	4 32	1 10	1 8	1 8	— —	— —	1 6	1 5	2 11	— —	— —	— —	— —	11 80
Körzeti FMSZ cukrászműhely	— —	— —	— —	1 2	1 8	1 7	— —	8 38	1 4	8 42	5 39	3 32	1 4	29 176
Magánkisiparos cukrászműhely	1 1	3 13	— —	— —	1 1	1 3	1 7	3 10	2 5	— —	— —	2 5	— —	14 45
Magánkisiparos mézeskalácsos	— —	2 10	— —	— —	— —	— —	2 11	— —	— —	1 8	— —	— —	— —	5 29
Magánkisiparos fagyaltkészítő	— —	2 3	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 1	— —	— —	— —	3 4
Magánkisiparos cukorkakészítő	— —	— —	1 2	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 336
	5 33	8 36	2 10	2 10	2 9	2 10	4 24	12 53	5 20	10 51	5 39	5 37	1 4	63 336

szerrel történt. (A módszer lényege az, hogy speciális szűrőpapír alsó részére néhány centiméterre egymástól a vizsgálandó és a hasonló színű engedélyezett festék oldatából cseppentenek, majd a cseppek beszáradása után a papírt kevés ún. futtatófoliadékok tartalmazó edénybe állítják. A papíron felfelé szivódó folyadék a különböző festékeket különböző, de az azonos vegyületeket azonos magasságra viszi fel. Így a festékeverékekből az egyes komponensek szétváltnak, a foltok színét és vándorlási magasságát összehasonlítva az ismert festék foltjával megállapítható az azonosság.) Az azonosításhoz az Orsz. Élelméztudományi Intézet-től kapott standard engedélyezett színezékeket használta fel a laboratórium (tartrazin, savsárga, neukocin, amarant, indigokarmin és brilantfekete). Mindazok a festékek, amelyek két különböző karakterű futtatófoliadékkal kromatografálva a standard színezékektől eltérően viselkedtek, tiltottnak minősültek.

A nátriumcitrátos és fenolos futtatókkal történt azonosítás alapján tiltott festékeket tároló, ill. felhasználó egységek területenkénti megoszlását és a talált tiltott festékek számát a II. sz. táblázat tünteti fel.

A táblázatok összevetéséből megállapítható, hogy a 63 cukrászati egységből 44-

II. sz. táblázat

A tiltott festékeket tároló, ill. felhasználó egységek területenkénti megoszlása és a talált tiltott festékek száma.

Cukrászati iparágak	Városok							Járások							Összesen
	Szolnok	Jászberény	Mezőtúr	Törökszentmiklós	Túrkeve	Kisújszállás	Karcag	Szolnok	Tiszafüred	Jászberény	Kunhegyes	Kunszentmárton	Törökszentmiklós		
	tiltott festékeket tároló egységek száma														
	talált tiltott festékek száma														
Vendéglátóip. V. cukrászműhely	3	1	1	1	—	—	1	1	2	—	—	—	—	10	
	7	1	3	2	—	—	4	1	3	—	—	—	—	21	
Körzeti FMSZ cukrászműhely	—	—	—	—	1	1	—	5	1	6	4	2	1	21	
	—	—	—	—	3	2	—	13	1	11	12	4	1	47	
Magánkisiparos cukrászműhely	1	1	—	—	1	—	1	2	—	—	—	1	—	7	
	1	1	—	—	1	—	2	3	—	—	—	1	—	9	
Magánkisiparos mézeskalácsos	—	2	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	1	
	—	3	—	—	—	—	4	—	—	2	—	—	—	9	
Magánkisiparos fagyaltkészítő	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Magánkisiparos cukorkakészítő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	4	5	1	1	2	1	4	8	3	7	4	3	1	44	
	8	6	3	2	4	2	10	17	4	13	12	5	1	87	

ben, azaz a vizsgált egységek 69,8⁰/₀-ában tiltott festék volt található. A 336 minta azonosítása során 87, azaz 25,8⁰/₀ bizonyult kifogásolhatónak.

A cukrászati iparágak közül a Vendéglátóipari Vállalat cukrászüzemeiben és a magánkisiparos mézeskalácsosok műhelyeiben szinte mindenhol, a körzeti FMSZ műhelyek háromnegyed részében, a magán-cukrászok műhelyeinek pedig a felében található tiltott festékek. Tehát állami, szövetkezeti és magánműhelyekben egyaránt nagy számban fordult elő nem engedélyezett színezék, melynek oka, hogy a festékrendeletet sehol sem ismerték.

Ha színenként nézzük a vizsgált és azokból kifogásolt festékek számát egymáshoz viszonyítva, az tapasztalható, hogy a fekete és a zöld szinte 100⁰/₀-ban, a lila és kék még elég magas 77,7, ill. 63,6⁰/₀-ban, a barna festékek pedig már csak 32,5⁰/₀-ban voltak kifogásolhatók, a narancssárga (12,2⁰/₀), piros (7,1⁰/₀) és citromsárga (1,5⁰/₀) festékek között alig volt tiltott (III. sz. táblázat).

A 87 tiltott festékből 28 volt teljes mennyiségben nem engedélyezett és 87 olyan, amelyek az engedélyezett színezék mellett ismeretlen, de nagyobb mennyiségű szennyeződést tartalmazott. Az engedélyezettekkel nem azonosítható festékek identifikálása

során többségében 1962 előtt engedélyezett, de azóta letiltott festéket lehetett találni, mint nigrozin, patentkék, orange I. és bordóvörös, de régóta tiltott lichtgrün, rodamin és auramin is előfordult, sőt zöld tinta, falfesték és eddig nem meghatározott festékek is.

7. A tiltott festékekre vonatkozólag a KÖJÁL úgy *intézkedett*, hogy a vizsgálatkor részletes eredményét megküldte az illetékes városi és járási tanácsok egészségügyi csoportjainak az ellenőrzött egységeknek való továbbítás végett. Az engedélyezett színezékeket így a cukrászok nyugodtan használhatják, a tiltott festékeket pedig az egészségügyi osztályok az Egészségügyi Minisztérium további intézkedéséig zárolták. A későbbiekben előkerülő régebbi festékek esetleges felhasználásának ellenőrzése érdekében a KÖJÁL szűrőpróba vizsgálatokat még továbbra is fog végezni.

Összefoglalva a Szolnok megyében végzett élelmiszerszínezék ellenőrző vizsgálatok jelentőségét, megállapítható hogy a vizsgálatra nagy szükség volt, mert csak így lehetett kiszűrni a majdnem minden cukrászműhelyben előforduló és a lakosság egészségére ártalmas színezékeket. Egyidejűleg az alapos ellenőrzéssel és az egyes cukrászoknak a festékek beszerzésére való útbaigazításával elejét vettük a nem megfelelő, élelmiszerek festésére nem alkalmas színezékek felhasználásának.

Dr. Stefándel Tibor

Adatok az újjászervezett szociáldemokrata párt történetéhez. (A szentesi és mezőtúri program)

(Második, befejező közlemény)

Az USZP gyors sikereinek okát a pártprogramok csak jelzik, de meg nem magyarázzák, legalábbis a siker okaira csak nagy vonalakban következtethetünk belőlük. Hogy a megoldáshoz közelebb jussunk, konkrétabb események aprólékosabb vizsgálatára van szükség. E célra igen alkalmas az 1902-es mezőtúri kongresszus anyaga, amelynek eseményei jól követhetők a részletes rendőrfőkapitányi jelentés alapján.²⁹ Ugy vélem, itt a gyors sikerek és nagy tömeghatás titkához közelebb juthatunk, s ugyanakkor a résztvevő küldöttek felszólalásából rekonstruálhatunk egy félig-méddig megközelítő képet az USZP által megszervezett agrárnépesség szocializmusról alkotott felfogásáról.

A küldöttek – a parasztság, iparosság és munkásság – igen különböző rétegeből kerültek ki. Maga a kongresszus a kisgazdáknak és mezői munkásoknak, valamint a kubikosoknak külön programot biztosított, tehát a nincsteleneket és a parasztbirtokosokat egyaránt összefogta. A gyűlésnek több olyan felszólalója volt, aki maga is 25–30 hold földbirtokkal rendelkezett, de végsősoron szóbakerültek a 100–150 holdas birtokok problémái is. Pl. a módosabb gazdaréteg párton belüli megerősödésére utal *ifj. Kovács János* szegvári kisgazda is, „ki is örömet fejezi ki a fölött, hogy a kisgazdák és mezői munkások is a szocialisták táborába álltak . . . , vannak ugyan még a gazdák között, akik lenézik a szocialistákat, mert ezek ekkoráig, csak a vagyontalan szegények sorából kerültek ki, de hát a magyar embernek természete, hogy lenézi azt, aki rosszabb kabátban jár”. Ez utóbbi megállapítás egyben a gazdák és a nincstelenek ellentétére is utal, s ez az ellentét a párton belül sem símult el teljesen. Ugyanezt állapítja meg *Mébész Medgyes Sándor* mezőszasi lakos is, aki a községben maga kezdte terjeszteni a szocialista eszméket, de a 100–150 holdas nagyobb gazdák csak vonakodva közeledtek hozzájuk.

A gazdaréteg mellett szépszámú vidéki kisiparos is megjelent, s a pártban való súlyukat bizonyítja az a tény, hogy a „Szabad Szó” címébe kérésükre felvették, hogy „kisiparosok heti közlönye”. A vezetőségben több pesti munkás is részt vett, s ők jelentették a párt legtudatosabb, elméletileg is képzett szocialista csoportját. A kevés számú munkásság mellett a kubikosok képviselték a legforradalmibb réteget. Jól képzett, a külföldi szocialistákkal is kapcsolatban álló képviselőik egyenesen Prisztendorfól jöttek el a gyűlésre. A kubikosok súlyát, jelentőségét az a tény is megerősíti, hogy sajátos problémáikkal a kongresszus külön foglalkozott.

A pártvezetőség egyik legfontosabb célja az volt, hogy ezt a nem túlságosan homogén, különböző érdekű csoportokból álló tömeget egy zászló alá vonja és számukra lehetőleg közös programot készítsen. Mezőfi mozgalma elsősorban az

Álföldre, a Duna-Tisza közére és az Álföld peremvidékére terjedt ki. E terület társadalmi összetétele a következő képet mutatja:³³

	Arad megye	Csanád megye	Szarmár megye	Szabolcs megye	Hajdú megye	Békés megye	Bihar megye	Szolnok megye	Pest megye	Heves megye	Bács megye	Csongrád megye
Ipari népesség	7,5 %	10,1 %	8,4 %	8,9 %	7,3 %	13,1 %	6,3 %	11,7 %	16,6 %	11,2 %	14,2 %	14,1 %
Kisbirtokos 50—100 h-ig	0,4 %	1,1 %	0,9 %	0,5 %	0,9 %	0,8 %	0,4 %	1 %	1 %	0,5 %	1,7 %	1,2 %
Kisbirtokos 50 h. alatt	30,5 %	23,6 %	25,1 %	15,7 %	27,0 %	22,0 %	29,9 %	24,7 %	23,6 %	22,2 %	28,1 %	22,8 %
Kisbirtokos- napszámos	14,3 %	3,1 %	3,5 %	5,1 %	7 %	4,3 %	17,0 %	4,5 %	6,8 %	9,0 %	4,5 %	7,6 %
Gazdasági cseléd mezőgazd. munkás napszámos	34,1 %	45,9 %	34,3 %	49,4 %	41,3 %	39,3 %	33,5 %	37,7 %	30,3 %	37,2 %	34,4 %	16,8 %

Ha a párt ezt a tömeget összefogja, akkor ez egyenlő a győzelemmel, hiszen a felsorolt megyékben ez a lakosság 79-80⁰/₀-át jelenti. A Várkonyi mozgalma ennél jóval kisebb tömegre számíthatott, hiszen ő figyelmen kívül hagyta az iparosok, nagyobb gazdák érdekeit, sőt a munkásságot is. Ha csak ezt tekintjük, már adva van a tömegsiker kulcsa, hiszen Mezőfi számbavehető tömegbázisa lényegesen nagyobb. A szociáldemokrata párt pedig a maga parasztpolitikájával e megyékben csak a gyér-számú munkásságra számíthatott. Kétségtelen azonban az is, hogy az USZP-nek a siker érdekében bizonyos kompromisszumos megoldást kellett választani. S éppen a tömegbázist jelentő népesség nagyfokú differenciáltsága miatt, programja nem lehetett olyan radikális.

A három napon át tartó konferencia háromrészes programja a következő volt:

I. A congressus napirendje:

1. A pártvezetőség jelentése.
2. A küldöttek jelentései (írásban is beadbatók).
3. A harc szervezése a fokozatos adó életbeléptetéséért.
4. Harc az általános választójogért.
5. Az önálló vámterület.
6. A bázistűzhely védelme.
7. Párttitkárság.
8. A pártvezetőség megválasztása.
9. Indítványok.

II. A kis gazdák és mezei munkások napirendje:

1. A gazda nép és a nagybirtok (latifundium, uradalom, kincstári, községi, káptalani birtok).
2. A mezei munkások politikai és gazdasági szervezkedése.
3. Az országos földműves bizottság újjáalakítása.
4. Indítványok.

III. A kubikos (földmunkás) congressus napirendje:

1. A kubikos munkaügy rendezését követelő felirat a kormányhoz.
2. A kubikos munkások rokkant és aggkori biztosítását célzó pénztár létesítése.
3. A kubikos szervező bizottság választása.

Amint az a leírt programból is kiderül a nemzetközi szociáldemokrácia fő kérdései egyáltalán nem szerepelnek a kongresszuson. A harcot a mindennapi gazdasági problémákra szűkítik le. Az egész gyűlés voltaképpen egy óriási panasznaphoz hasonlítható, ahol minden küldött, kubikos, kisgazda, iparos, munkás egyaránt elmondhatta azt, ami neki leginkább fáj, s amire orvoslást várt a párttól.

A kongresszus első napja tulajdonképpen az „általános” kérdéseket vetette fel. Ezek azonban nem úgy értendők, hogy valamiféle általános, elvi kérdéseket szögeztek volna le, hanem olyan kérdésekkel foglalkoztak, amelyek valamennyi réteget érintettek. A párt fő elvi irányvonalának leszögezése, megvitatása tehát teljesen hiányzott. A felvetett kérdések közül legjelentősebb volt „A harc szervezése a fokozatos adó életbeléptetéért”. „Az előadó – írja a rendőri jelentés – a bajt a rossz adózási rendszerben találja, mert a törvény a nagy embereket, a nagy birtokosokat, a hitbizományokat, papi javakat védi, a kisgazdákat, munkás népet egyáltalán nem, azokat ellenkezőleg lenyomja, kirabolja. A kis gazdák több adót fizetnek a munkás nép pedig több teherrel van megróva, míg a fokozatos adó behozatalával ezen visszas helyzet megszűnik.” E kérdéssel kapcsolatban különösebb elvi álláspontra nem helyezkedtek. Valamennyi küldött eseteket hozott a maga falujából, vidékéről, s ezzel kívánta a kérdés fontosságát hangsúlyozni. Hogy e kérdés milyen lényeges volt minden réteg számára, az abból is kitetszik, hogy a felszólalók között megtalálhatók a vagyontalanok, kisgazdák, 100–150 holdas parasztok, iparosok, munkások egyaránt, sőt e kérdés más programpontoknál elszórtan vissza-visszatér a gyűlés folyamán. A párt e kérdést a többivel együtt a parlamentbe való bejutással próbálta megoldani. Ezért kapott különös jelentőséget a párt minden gyűlésén, így ezen is, a „Harc az általános választójogért” c. napirendi pont. Az előadó *Poór Árpád* követeli „az általános választói jogot vagy azt, hogy 21 éves korában minden állampolgárnak szavazati jog adassék... A mai törvények nem felelnek meg a középosztálynak sem, mert hiszen a 67-es alkotmány csonka alkotmány... A községekben általános választói jog adassék meg, hogy így jegyzőt, bírót mindenki maga választhasson.” *Poór Árpád* felszólalása a párt politikai irányvonalát jól jellemzi: Mezőfiék egyik legfőbb feladatuknak tartották, hogy a községekben a vezetést az USZP tagjai magukhoz ragadhassák, s így teremtsenek tömegbázist a pártnak. Számukra ez azért volt lényeges kérdés, mert a hatalmat vagy legalábbis a nagyobb arányú befolyást „törvényes” eszközökkel akarták megszerezni. Ez a törvényesség a polgári rend kereteit akarta megőrizni. Maga Mezőfi mondotta e gyűlésen, hogy az általános sztrájkot és egyáltalán a sztrájkot csak akkor tartja helyénvalónak és eredményesnek, ha Magyarország 12 000 helységéből nem 108, hanem legalább 10 000 helység küld delegációt a párt gyűléseire. Az ilyen jellegű, nem túl radikális megoldás szimpatikus volt a nagygazdáknak, mert nem sodorta őket anyagi veszélybe, s szimpatizáltak vele a nincstelenek is, mert egyrészt elkerülték a hatósággal való összetűzést, másrészt egy távolibbnak tetsző

alapítandó állami vagy községi pénztintézetből, ami olcsóbb kölcsönt ad, mondassék ki: ilyen *paraszt hitbizomány* általában a családfő által bírt birtok, lakóhely, eszközök, szerszámok – adósság miatt lefoglalhatók, eladhatók ne legyenek... mindenekelőtt azonban feloldandók a nagy hitbizományok, hogy így kis részletekbe való felosztás által a munkásnép házi tűzhely alapítására a szükséges alapot megszerezhesse”. A házitűzhely kérdéséről elmondottak igen népszerűek voltak a jelenlévő küldöttek körében, annak ellenére, hogy a rendőrkapitány jelentése szerint sokan nem minden részét értették meg a magasabb szintű jogi fejtegetésnek. A paraszt hitbizomány biztos földtulajdont jelenthetett volna, mely elidegeníthetetlenül a család tulajdona. Mentes az adó alól, el nem árverezhető és biztos megélhetési alapot nyújt, ugyanakkor a hitbizományokból, nagybirtokokból földosztás útján kapnák. A válságok, rossz termések, kezdetleges művelési módok fenyegető szövevényében ez biztos szívet jelenthetett volna a tulajdonosoknak. Ez a nem forradalmi úton megvalósítható és közelinek tűnő földosztás valójában sokkal szimpatikusabb volt a parasztnak, mint egy távolibbnak rajzolt forradalom, melyet hiányos szocialista képzetségük miatt meg sem érthettek, s ugyanakkor a már ismert tulajdonjog helyébe az előttük homályosnak látszó köztulajdont állította. *Erdei Ferenc* az 1940-es évek parasztságaró így ír: „A paraszthoz, lényege szerint, hozzátartozik a föld, s csak akkor teljes az élete, ha a földre támaszkodhat. Azok, akik a föld birtoklásától elestek, még parasztnak is csak fogyatékosok lehetnek. Mind amellet a földtelenek is ugyan azt az életet élik, az ő vágyaikban is benne van a föld és az ő életük is az, hogy birtokhoz jussanak... a földtelen igyekezik, hogy földje legyen, de ezzel nem reméli azt, hogy tovább alhat reggel, jobb ételek kerülnek az asztalára, hanem csak abban bizik, hogy bizonytalanságok és idegen akaratok ritkábban törnek be az életébe.”³⁵ A paraszt hitbizomány mindezt a vágyat megvalósította volna és elidegeníthetetlenségével a „bizonytalanságot”, „idegen akaratot” méginkább kívül rekesztette volna. A hozzászólásokból azt állapíthatjuk meg, hogy a küldöttek – minden bizonnyal községük legöntudatosabb szocialistái – nem túlságosan mélyen sajátították el a szocialista tanokat. A köztulajdon ígéretét elfelejtették a paraszt hitbizományért, s ezt a paraszti vágyat igyekeztek kielégíteni. Mindezt természetesen az általános választói joggal, parlamenti harccal akarták elnyerni. *Poór Árpád* ugyan kételkedik kissé ennek a sikerében, de éppen naív szocialista szemléletmódja miatt megindokolni nem tudja.³⁶

A gyűlés egyes programjai nem igen válnak el egymástól. Nagyjából mindig ugyanazt hajtogatják a küldöttek, noha a téma más. Ennek oka az, hogy csupán gazdasági kérdésekkel foglalkoztak, s a saját bajaik, eseteik foglalkoztatták őket – sokan arra kerestek itt orvosságot –, ezért szinte egybefolytak a kérdések. A kisgazdák és mezei munkások kongresszusának előadója, *ifj. Kovács János* szegvári kisgazda beszédében a gazdanép és a nagybirtok ellentétével foglalkozott. A rendőrkapitány által lejegyzett beszéde hű képe a gyűlés valamennyi hozzászólásának, a hozzászólások gondolatmenetének: „... örömet fejezi ki a fölött, hogy a kis gazdák és a mezei munkások is a szocialisták táborába álltak s napról napra mindig többen vallják a szociáldemokrata elveket, mert belátják hogy a gazdák és mezei munkások is épp úgy el vannak nyomva, mint a kis iparosok, ipari munkások. Vannak ugyan még a gazdák között, akik lenézik a szocialistákat, mert ezek ekkoráig a vagyontalan szegényebbek sorából kerültek ki, de hát a magyar embernek természete, hogy lenézi azt, a ki rosszabb kabátban jár. A kis birtokosokat elnyomják a nagy birtokok, mert a kis birtokosoknak földje megművelése mindig többbe került, mint a nagy birtokosoknak. Elmondja, hogy náluk, Szegváron – de mint értesülve van, az egész országban is – a mezei munkásoknak szokásuk, hogy kimennek a község piacára, s ott kínálják munkájukat. Ő neki, mint kis gazdának csak egy-két napig van szüksége munkásra, így azok hozzá drágább napszám mellett mennek, mint az uradalmakhoz, hol egész heteken keresztül foglalkoztatják őket és inkább megy 60 kr. napszám mellett az urada-

lomba egész hétre, mint a kis birtokosokhoz 70 kr. napszám mellett 3-4 napra. De nyomja a kis birtokosokat a börze is, mert ott saját kénye-kedve szerint szabja meg a búza árakat, s már hosszú idő óta megy, hogy sokszor még a ráfordított munka ára sem térül meg a kis birtokosnak földje terméséből, s maga a kormány sem segít a kis birtokosokon, mert nem nézi, hogy van-e miből fizetni, csak kérlelhetetlenül behajtja az adót, s hogy azt fizethesse, változóhoz folyamodik, a mely aztán még több terhet rá ró, egy pár év alatt tönkre megy. – Ezelőtt az uradalmaknál kaptak a kis gazdák feles vagy harmados földet, de most attól is elestek s az uradalom azzal utasítja el őket: „nem kapsz, mert szocialista vagy!” – Azt mondják, hogy a szocialisták a földosztók, pedig ez nem igaz, mert a törvény az, mely megengedi, hogy az adóért, adósságért, melyet önhibáján kívül kellett csinálnia, megengedi, hogy a kis gazdáknak néhány hold földje elárvereztessék. Szervezkedni kell tehát, épp úgy, mint az elnyomott iparostársaink tették s tömörüljenek úgy szívvel-lélekkel a szociáldemokrácia zászlója alá, s ne tuskolja egyik a másikat előbbre, hanem egy sorban, egyforma lelkesedéssel küzdjenek az elvek diadaláért, mert csak így választhatják sorsuk javítását. Ajánlja a határozati javaslat elfogadását”.

Az előadót csupán a konkrét gazdasági bajok foglalják le, nem lát túl azokon. Jellemző, hogy a munkaerő drágasága, a börze, a nagy adók, a föld hiánya, a bérleti lehetőségek csökkenése, mennyire fájdalmas volt a kisgazdáknak, s a létbizonytalanság milyen hatalmas erővel nyomta őket. Éppen ezért a már korábban tárgyalt kérdések számukra igen nagy jelentőségűek voltak. A kisgazdák szerették volna a mezőgazdasági munkások jóindulatú támogatását megszerezni, s a pártvezetőség is azon volt, hogy amennyiben lehetséges, a mezőgazdasági munkásság munkájával is támogassa a kisgazdákat.

A kongresszuson külön gyűltek össze a kubikosok, hangsúlyozva azt, hogy e külön gyűlés nem valami kaszt-szellemet akar szentesíteni, hanem a sajátos problémáik miatt elkerülhetetlen megoldás. Annak ellenére, hogy Priszcendorfból két elméletileg is jól képzett kubikos is eljött, ők sem léptek túl a speciális, gazdasági bajokon. Fő problémájuk a kubikos munkaügy rendezése volt. Elsősorban a vállalkozói rendszer visszasságait és az akkord munkát akarták felszámolni, olyan módon, hogy kötelezzék a vállalkozókat szabályos és egységes formátumú szerződés készítésére. Ennek érdekében a kormányhoz feliratot intéztek, ahol konkrét javaslatokat is tettek e kérdések megoldására, valamint a kubikos munkások rokkant és agkori biztosítását célzó pénztár létesítésére.

A párt a parasztság 48-as érzelmeit is kihasználta, s ahol lehetett hangoztatta a nemzeti függetlenség kérdését. Itt az önálló vámterület tárgyalásakor merült fel a függetlenségi gondolat. Elmarasztalták a 67-es alkotmányt, mely megszüntette Magyarország önállóságát. Az önálló vámterülettől az ipar, kereskedelem és különösen a gyári ipar felvirágzását, a munkásság helyzetének gyökeres javulását várták. A nemzeti függetlenség eszméje a parasztságnál igen népszerű volt, s az USZP ilyen nemzeti hagyományok ápolásával hatalmas tömeget állíthatott maga mellé. Az MSZDP ugyanakkor elkövette azt a hibát, mereven ragaszkodván a szocialista tanokhoz, hogy a nemzeti hagyományok ápolását semmibe vette, s ezzel híveinek nagy részét elriasztotta. Még ez évben az MSZDP vezetősége a következő indoklással utasította el a Kossuth ünnepségre való meghívást: „... Kossuth Lajos egész politikai pályáján nincs olyan mozzanat, mely őt a magyarországi munkásosztállyal összekapcsolná. Tetteiben, törekvéseiben a polgárság érdekeit szolgálta, agitációjával csak a szabadság azon intézményeit iparkodott felépíteni, melyek a polgárság és nemesség közötti viszonyt tették kedvezőbbé a polgárságra, de érintetlenül hagyta, politikai munkásságából teljesen kizárta a magyarországi munkásosztály érdekeit...”³⁷ Ez a magatartás egyáltalán nem vonzotta az amúgy is hibás parasztpolitikát folytató MSZDP-hez a Kossuth kultusszal átitatott parasztságot.

A párt vezetői jól ismerték a nép gondolatvilágát is, mely bizonyos paraszti-közösségi elvekkel hazafias, nemzeti és vallásos elemekkel volt átszőve. Beszédeikben, írásaikban ezért úgy igyekeztek fogalmazni, hogy lehetőleg ezekre a tényezőkre építsenek, s így a parasztságot érzelmileg is megnyerjék. Ez a legtöbb esetben sikerült is. A rendőri jelentés a következőket írja Mezőfi előadói beszédéről: „Czáfolja, mintha a kormány pénzzel segítené a szociáldemokrata pártot. Igaz, hogy kapnak ők – mondja – a kormánytól és kaptak különösen eddig nagy jutalmakat, ingyen lakást, kosztot, szóval ellátást a börtönökben, a tolonházakban, sőt emléket is kaptak, mert hiszen a magas kormány rendeletéből a budapesti rendőrség a nevezetes, ösmert (mint a rendőrség mondotta: „hírhedt”) embereinket lefényképeztették, s azok arcképeit gyűjteményes albumba helyezték el. Lehet, hogy ezzel azt akarták elérni, hogy őket, mint gonosztevőket megbecsstelenítsék, de lehet, hogy azért tették, mert belátták azt, hogy ők tényleg Krisztusi tanokat hirdetnek, hogy tehát, mint Krisztust a szocialista vezetőket keresztre feszítsék.” Ugyancsak így ír Mezőfi a „Szabad Szó”-ban is, a gyűlést megelőző héten: „Harmadszor jövünk így össze az egész ország szegény népének képviselői: husvét ünnepén. Először Budapesten, aztán Szentesen, és most itt, Mezőtúron. Mindig a feltámadás napján. Mindig többen és többen. Mit jelent ez? Azt, hogy mi feltámadunk és másokat is *feltámasztunk!*”³⁸ A veterán szocialisták visszaemlékezései is arra utalnak, hogy a párt vezetői mind kitűnő és nagyhatású szónokok voltak. *Szógyi Sándor*, kunhegyesi szocialista így emlékezik vissza Mezőfinak egy gyűlésen mondott beszédére: „Mezősi (így!) Vilmos, a párt feje nagygyűlést tartott és hatalmas szónoklatával teljes lelkesedésbe vezette az összes körülötte álló munkásságot.”³⁹ Amikor a párt gyors tömegsikereit vizsgáljuk, ezt a tényt sem szabad figyelmen kívül hagyni. Természetesen más pártok is hasonló eszközöket vettek igénybe, de ezzel mindenképpen számolni kell.

A korábban elmondottakból kiderül, hogy a pártvezetőség politikájában arra törekedett, hogy minél szélesebb tömeget nyerjen meg, a nincstelenektől a módos paraszt gazdáig, az iparosoktól a munkásságig. E széles tömegre támaszkodva, elsősorban falun akarta megszerezni a helyi vezető pozíciókat, mivel itt nem volt olyan nagy más pártok konkurrenciája. A polgári pártok és az MSZDP csak kevésbé vonta be a parasztságot soraiba, s így az USZDP szinte szűz területen járt. A falusi vezetés megszervezése után a párt vezetőinek fő célja a képviselői mandátumok megszerzése volt. A forradalmi utat elvetve a parlamentben akartak a többség jogán szociális intézkedéseket kicsikarni. Nyilvánvaló, hogy az érvényben lévő választási rendszer mellett a párt sikereket csak a választópolgárok segítségével érhetett el. Ezért a pártpolitikai szükségszerűen arra irányult, hogy a módosabb parasztok és iparosok tömegét növelje, hiszen ezek jelentették a voksokat. Évek haladtával egyre jobban megerősödik a vagyonos réteg a pártban és ezek a politika irányát jobbra tolják. A pártnak azonban szüksége volt a szegényebb lakosságra is, hiszen ők képviselték a kormányt sakkban tartó tömeget. A párttagok különböző érdekeit csak nehezen lehetett összeegyeztetni. Érthetően mindenki a saját rétegének bajaira keresett orvosságot. A párt vezetősége ezt úgy odotta meg, hogy csakis olyan kérdéseket tűzött napirendre, mely valamennyi rétegnek egyaránt fájt, illetve valamennyi réteg nagyjából azonos módon reagált rá. Mint a mezőtúri konferencia is mutatja, ezek a kérdések részben az egyes csoportok sajátos gazdasági bajai voltak, melyek a másik csoport érdekeinek sérelme nélkül megoldhatók,⁴⁰ részben pedig az adó, választójog, földkérdés, nemzeti függetlenség mindenkinek sérelmes problémáját ölelték fel. A párt, kihasználva a paraszt földtulajdonban megtestesülő vágyait, a kistulajdon megeremtését és védelmét tartották a legfontosabbnak. Ez a szegényebb parasztokat felemelte volna a kiscgazdák szintjére, a kiscgazdáknak pedig biztosabb alapú tulajdont ígért. A párt politikája szempontjából ez volt az egyetlen helyes lépés, hiszen e széthúzó tömeget csak ez az ígért foghatta össze. A szocialista végcél, a köztulajdont leszögez-

ték ugyan, de lehetőleg keveset emlegették, hiszen az ideológiailag éretlen párttag-ság ezt a maga valóságában fel sem tudta fogni. A köztulajdon megeremtése a kis-gazdák előtt egyenlő lett volna a biztosnak tudott magántulajdon elvesztésével, a szegényebb rétegeket pedig nem köthették konkrét képzetekhez. Az állandóan folyó bérharcoknak ugyanakkor konkrét eredményei is voltak, melyek csábítólag hatottak a kívülállókra.⁴¹

Hogyan értékeltük ezt a politikát, mennyibe volt ez szocialista, s mennyiben demokratikus?

Mivel a forradalmi utat elvetették, s helyette a parlamenti harcot tartották fontosnak, melynek eredménye a kistulajdon megeremtése lehetett, tulajdonképpen nem marxista párttal állunk szemben. Mindezek polgári demokratikus követelések, melyek a szocializmus jelszavával takaróznak. Voltak ugyan bizonyos távolabbi célkitűzések, melyek a szocializmust ígérték, de ezeket alárendelték a mindennapi harcnak, szűkebb gazdasági érdekeknek, gyorsabb eredményeknek. Mindenesetre a többi korabeli szociáldemokrata párt sem tett ennél sokkal többet. A századfordulóra mindenütt hasonló köntöst öltenek fel a szociáldemokrata pártok, s valójában ekkor válnak marxista pártból polgári párttá. A parlamenti harcra támaszkodó szociáldemokrata irányzatok szükségképpen jobbra tolódtak, hiszen a választópolgárok a társadalom-nak nem a legradikálisabb eleméből kerültek ki, hanem maguk is magántulajdonhoz ragaszkodó, magántulajdonnal rendelkező iparosok, parasztok voltak. Mivel a párt politikájának alapkövei ők voltak, nyilvánvalóan az ő érdekeik kerültek előtérbe. A parlamenti harcra alapító szociáldemokrata pártok tehát a munkásmozgalom lendületét lefékeztek.

Az USZP politikájának nagy pozitívuma az, hogy a korábban szervezetlen vagy a Várkonyi által a szervezettek közé ideig-óráig bevont parasztságra épített. Miután bázisát a végső határokig igyekezett kiterjeszteni, hatalmas tömeget fogott át. Ezek között terjesztette eszméit, melyek mélységükben ugyan nem voltak kielégítőek, de mégis elhintették a szocializmus magját. A parasztság ekkor még meglehetősen zárt rendben élt, s e zártságból nehéz volt kitörni. A felsőbb osztályokkal való kapcsolatuk az alárendeltségen alapult. Ellentét volt az úr és a paraszt között, de nem lázad- doztak, nem akarták a társadalmi rendet felforgatni, beletörődtek és elfogadták meg- változhatatlannak.⁴² Csak olyankor mozdultak meg, amikor helyzetük, létük már vál- ságossá vált (pl. a gazdasági válság után), de ilyenkor is szervezetlenül. Mezőfiék a szocializmus eszméit magukban sem tisztázták, de mégis elérték azt, hogy ez a paraszt- magatartás megbomoljék.

A gyűlésen elhangzott felszólalásokból kiderül, hogy a résztvevők szemében mi is volt a szocializmus tartalma. Nagyobb részük csak annyit értett belőle, hogy van egy olyan eszme, mely az ő érdekeiket képviseli, amelytől minden szociális bajuk orvoslását várhatják. Ezért fordulnak olyan feltétlen bizalommal a párthoz, ezért ecse- telik községüknek és saját maguknak a gondjait. A pártot valami hatalmas erőnek képzelik, amelynek kötelessége és érdeke ezeken a bajokon segíteni valami ismeret- len, homályos fogalom, a szocializmus nevében.

Mások már a kizsákmányolás felszíni felismeréséig is eljutnak. Tudatosan is érzik, hogy rájuk egy igazságtalan társadalom súlya nehezedik, s ezen változtatni kell. Leg- inkább a kisgazdák pusztulásának folyamatát, a kisbirtok és a nagybirtok közötti ellentétet veszik észre mélyebben is. Ezt a gondolatot így fogalmazta meg egyik vete- rán szocialista: „... felvilágosítottak bennünket, hogy mi is a munkásság sorsa, ha nem szervezett. Hát nagyon jól tudtuk, hogy mikor a munkásság a bérkövetelési harcát folytatta, a gazdagok és a földtulajdonosok ennek az ellenkezőjén álltak, min- dig azon voltak, hogy kevesebbet fizessenek. Ezért van történetesen a munkás dol- gozók és a nagybirtokosok közötti harc.”⁴³

Ilyen sárbanragadt szemlélettel csak konkrét eseteket érthettek meg, de még ez

a meg nem értett eszmevilág is sokat jelentett számukra. Szervezkedtek a szocializmus jelszavával.

Mezőfi valójában maga sem tisztázta magában a szocializmus fogalmát. A pártvezetőség a programba valójában polgári demokratikus követeléseket vett fel a szocializmus jelszava alatt. Mivel ügyének nagy tömegeket nyert meg, a szocializmus tanát, ha nem is megfelelő módon, de széles körben terjesztette, s bizalmat szerzett annak. A már egyszer megszerzett parasztság majd nagyobb feladatokat is megoldhatott, hiszen bizonyos szervezeti és harci formák birtokában volt.

Mezőfi valójában ösztönös politikus, aki megértette azt, hogy az iskolázatlan földművesekhez a saját nyelvükön kell szólni. Nem ő vezette a parasztságot, hanem maga alkalmazkodott azok igényeihez, azokat igyekezett kiszolgálni. *Szekfü Gyula* helyesen látta Mezőfi szereplését, amikor azt mondta: „belátta, hogy az agrárlakosságra nem hathat a földközösség ígéretével, s ezért elszakadt a központtól és nemzeti irányban önállósodott.⁴⁴ A párt történelmi szerepe az volt, hogy megnyitotta a csatornákat a szocializmus eszméi számára, mivel a tömegek igényeit igyekezett kielégíteni a szocializmus jelszavával egy adott történelmi korszakban. Szereplése ezekben az években feltétlenül pozitívan értékelhető. A Tanácsköztársaság éppen e paraszti vágyak, sajátságok figyelmenkívülhagyása miatt nem nyerhette meg magának a parasztságot, noha ekkor a talaj már elő volt készítve a szocialisztikus eszmék teljes befogadására.

Szabó László

JEGYZETEK

32. A továbbiakban a nem hivatkozott idézetek minden esetben e rendőri jelentésből valók. SZÁL. 112/1902.
33. A Magyar Korona országainak 1900. évi népszámlálása. Bp.
34. **Erdei Ferenc:** Parasztok. Bp. é. n. 42—44. l.
35. U. o.
36. „... kifejtette, hogy nem bízik a mai törvényhozásban, nem hiszi, hogy az a fokozatos életbeléptetésén volna, mert ott a vagyonos nagybirtokosok vannak.”
37. A magyarországi szocialisztikus... i. m. 9. l.
38. Szabad Szó. 1902. IV. évf. 13. sz. 1. l.
39. Saját gyűjtés. Kunhegyes, 1964.
40. Bizonyos érdekellentéteket igyekeztek elsimítani, kiegyenlíteni. Pl. a kiszáradt mezzei munkásokkal kölcsönös támogatást kívántak kialakítani, hogy biztosítsák maguknak a munkaerőt.
41. Kunhegyesen 1904-ben kiharcolták a robot eltörlését, a cseledék konvenciójának megemelését, s ekkor sokan csatlakoztak a párt-hoz. Saját gyűjtés. Kunhegyes. 1964.
42. **Erdei Ferenc:** A magyar paraszttársadalom. Bp. é. n. (a. 62—87.)
43. Saját gyűjtés. Kunhegyes. 1964.
44. **Szekfü Gyula:** u. o.

Arankafertőzés és leküzdése Szolnok megyében

Szolnok megyében a búza, kukorica vetésterületei mellett a lucerna vetésterülete is az ötvenezer holdon felüliek között van. Ez már magában véve is megszabja, hogy különös figyelemmel legyünk termesztésének sikerére. A megye lucernavetésterülete: 65 000 kh. Ezt kiegészíti a kb. 10 000 hold vöröshere-vetésterület. E terület egyharmadán magot fognak a gazdaságok, általában több területen, mint amennyire magtermesztési szerződést kötnek. Ezzel biztosítják a szerződésben vállalt kötelezettség maradéktalan teljesítését. A sűrűsoros vetések mellett a kapásrendszerű magtermesztésre való áttérés jelentkezik a nagy magtermés biztosítására, és a védekezések helyesebb végrehajtására. Ez már a céltudatos vetőmagtermesztés korszerű alakja. Ennek a területnek arankától való mentesítése is jobban végrehajtható, a fertőzés ellenőrzése szintén könnyebb. A megyében jelenleg 6583 kh. kapáslucerna van. E téren az újvetésű kapáslucerna ápolási munkájának időben való gondos munkájával az örményesi „Új Élet” Tsz vonta magára a figyelmet.

Az arankafertőzés múltja

A fertőzés hazánkban nem évszázados, de Törökország, vagy Görögország sorsára juttathat bennünket a fertőzés oly nagymérvű terjedése, amilyen az utóbbi 5 év alatt bekövetkezett. Emiatt nem tudjuk az eddig elért helyünket a nemzetközi piacokért folyó versenyben megtartani.

Az aranka, dr. Manninger G. Adolf közlése szerint, 1820-ban került Európába. Kezdetben a *kisaranka* volt az ismert. 1873-ban találták meg nálunk a *nagyarankát*, 1902-ben ez már Szolnok megyében is található volt. Az egyéni kereskedői lelkiismeretlenség „alj”-at vagy azzal kevert tételeket adott el az érdeklődőknek, ami által a fertőzés mérve ugrásszerű lett.

Évtizedekkel ezelőtt dr. Dégen Árpád Zalamegyében *vöröshereben* állapított meg nagymérvű fertőzést. Munkatársával – Rázsóval együtt – már akkor kijelentették, hogy a fertőzés visszaszorítható, csak a rendeletet (1894. XII. tc. végrehajtási utasítását) kell végrehajtani. Még az évben, 1910-ben országosan léptek fel ellene.

A „kihágási” hullám szülőfalumat sem kerülte ki. A mezőőrök és a közigazgatás a rendeletet komolyan vette, és az érdekelteket az arankairtásra kényszerítette. 15 év alatt kialakult az a közfelfogás, miszerint az arankafolt a gazdaság „szégyenfolt”-ja lett.

Természetesen minden háborút követő gazdasági nehézség e téren is sok lazaságot hozott magával, de már 1958-ban a kérdés teljes komolyságában újból jelentkezett.

Az arankát megismerni nem kell a határba menni, keresni pedig még kevésbé kell, mert a városok, községek belterületére országszerte eljutott, szinte mindenütt megtalálható. Nem szúr, mint a szerbtövis, de virágzik, sőt mézél is, és azonkívül

sok magot hoz. A virágja idegen- és önmegtermékenyülő, a magja az érettség elérése előtt is csíráképes, keményhéjúsága miatt 2-6 év alatt csírázik ki, tehát fertőzőképesen fekszik éveket a talajban.

Mi is az aranka?

Egyéves, virágos, gyökérnélküli élelődi növény, levélzöld nélkül pirosas, vagy sárgás, vékony, sokszorosan elágazó szárral. Szárával rácsavarodik a gazdanövényre, és abból szívógyökerei által élőködve szerzi meg táplálékát.

A *kisaranka* (*Cuscuta trifoli*) sűrűbben fordul elő hazánkban, herefajta aranka néven külön fajtának is veszik, csak lóherén és lucernákon élőködik. A *nagyaranka* (*Cuscuta campestris*) az előbbinél nagyobb termetű, vastagabb szárú, inkább narancssárga, a virágzat fejecskéje 1 cm átmérőjű, tömött. A legkülönbözőbb növényeken megtalálhatjuk, de gyakori kártevője a lóhere- és lucernavetéseknek. Találkozunk lenfajta arankával is. A *közönséges aranka* (*Cuscuta europea*) látható sokféle növényen, főleg nedves helyeken, esetleg burgonyán és répán. A kártétele alárendelt. A *komlósaranka* (*Cuscuta lupuliformis*) nagyobb folyók mellett és füzesekben élőködik. Ezt meggyünkben a Szászberék környéki Zagyva árterületeken találtuk meg. Vastag, 2-3 mm átmérőjű cirmos, pettyes szarát nevel.

Az aranka kártétele közvetlenül és közvetetten is nagyobb annál, semhogy népgazdaságunk figyelmen kívül hagyhassa. Az aranka fajtáját illetően a legtöbb megye, így Szolnok megye is, túlnyomó részben nagyarankával fertőzött, és csak kisebb részben kisarankával. Érdekes, hogy a szomszédos Békés megyében a kisaranka terjedését találták nagyobbak. Ebben van komoly különbség, mert a kisarankás mag megfelelő (2 mm-es) rostával kitesztható, míg a nagyarankával fertőzött lucernamagot csak korszerű, mágneses tisztítóberendezéssel. Ez okból súlyosabb a nagyarankával való fertőzöttség.

Az újabb vizsgálatok során dr. Berend István a nagyaranka élelővé válásának lehetőségét állapította meg, ami a fertőzés terjedését, ha nem is szolgálja olyan mértékben, mint a mag és a vegetatív részek széthúzása, de nem is kívánatos jelenség. Ugyancsak új vizsgálati eredmények a „sima és simább” felszínű magvak jelentkezése, ami a mágneses tisztításba vetett hitet látszik megingatni. Igaz az is, hogy a magtisztításban évtizedeket dolgozó szakember, aki minden évben az arankamaggal küzd, az nem látja a természet folyamatos kialakító erejéből származóknak a simamagúságot. Megfigyelése szerint 1955-ben sok volt az ilyen, amíg 1962-ben viszonylag alig találkozott simajellegűvel. 1963-ban ismét nagyobb számban jelentkezett a nagyaranka sima maghéjjal, és deformált magalakkal, a megszokott szintől eltérő „szenyves” színben. Állomásunk a *Paddy asztal elvén* választotta szét a fertőzést. Erdős Péter mg. mérnök a kisaranka (herefajta) áttelelését bizonyítja Békés és Csongrád megye térségében. Az áttelelés kialakulása az aranka megjelenés, és a magkelés időpontjai, valamint a gyomkezelésekre való telepedés jelenségei megegyeznek a Szolnok megyei megfigyelésünkkel. Az áttelelés tényével tehát számolni kell.

A Növényvédelmi Szolgálat adatai az 1957. évi felvétel szerint több megye átlagául lucernában 35⁰/₀-os, lóherében mintegy 25⁰/₀-os arankával való fertőzöttséget mutatnak ki. A fenti adatok országos területi adatokra vonatkoztatva, mutatják a nagy értékű mérvét.

Az ország lucernatermő területe hozzávetőlegesen: 420 000 kh.

Az ország lóheretermő területe hozzávetőlegesen: 300 000 kh.

E területekből csak az előbbi százalékos megállapítást figyelembevéve, arankával fertőzött lucerna 147 000 kh., lóherénél 75 000 kh. A fertőzött területek szénakiosztása arankafertőzés miatt a várható hozam negyedére tehető, ami 80-120 forintos

szénaár mellett lucernaszénából 110 250 000,- Ft az értékesítés, lóhereszénából 33 750 000,- Ft.

E címen a népgazdaság vesztesége 144 000 000,- Ft. Ezt emeli a magtermés vonalán okozott kár. Ez nemcsak a nyersmag felhasználásával okozott fertőzés terjedésében nyilvánul meg, hanem azzal is, hogy jóval többbe kerül a tisztítás; további kárként mutatkozik az erősen fertőzött tételek tisztításánál a velejáró, kb. 10 százalékos hasznos magkiesés. A lucernamag tisztítás 48 Ft, míg a lóhere magé 58 Ft. Az arankával erősen fertőzött tételek eleve alkalmatlannak mondhatók kiviteli célra. A kisebb fertőzésű tételek is a tisztítási költség 4-5-szörös megnövelését vonják maguk után. Növeli a bajt az is, hogy a korlátozott teljesítményű magtisztító berendezéseink kapacitása annál kisebb, minél fertőzöttebb a megtisztítandó lóhere és lucerna. Becslés szerint e címen 6-10 millió forintos értékű kiesés jelentkezik. Ha a népgazdaságnak az arankafertőzésből nem lenne nagyobb kára, csak az itt közöltek, akkor is nagyon komolyan kellene vele foglalkoznunk. Szolnok megyének a területén van az ország több, mint egytized résznyi lucerna és lóhere vetésterülete, beleértve a herefüveseket is. Így nyilvánvaló, hogy a megye mezőgazdasága is ilyen vagy még nagyobb mértékben károsodik arankafertőzés miatt.

A megyénkben a lucerna- és lóheretermesztés éveken át növekvő irányt mutatott. Az említett 1957. évtől kezdve az arankafertőzés is mindjobban előtérbe került. Az országos átlagot meghaladta. Ma már, akik járják az országot, azok megyénket emlegetik, mint az arankával való fertőzöttség „elénjáró”-ját. Ebből eredő megyei károsodásunk, becslésem szerint, nem marad a 60 millió forint alatt, hanem többre rúg, csak számoljuk meg jól. Más megyékhez mérve Szolnok megye a lucernamagtermesztésnek hazai körülmények között a természettől adott hazája. Emiatt jól termi az arankát is, mint azt kutatási vonalon megállapították. Ez rajtunk kívül áll, és a javunkra adatott meg. Bizonyítja ezt az 1962. évi lucernamag-termés megyeszerte, országosan kiemelkedő termésátlagaival. Elsőrendű érdek ezt állandósítani. Csapadékos éghajlat alatt több a szénatermés, pl. Angliában, csak hogy ott a magfogás nem kedvező.

Minden rendelkezésre álló erőt – anyagi, technikai és szellemi téren egyaránt – az arankafertőzés leküzdésére kell állítani. A védekezés hatékonyságának növelését is célul kell kitűznünk, mert megyénk 56 000 holdon végzett arankairtása 15 millió forint ráfordítás ellenére sem hozta meg a kívánt eredményt 1963-ban.

Az aranka irtása kötelező! Ez a múltban, a jelenben, sőt a jövőben is elkerülhetetlen. Ez elől nincs kitérés, amíg „aprómag”-termelő ország leszünk. A második világháborút követő gazdasági nehézségek nemcsak hátráltatták az arankairtást, de a fémzárolt, tiszta vetőmag hiánya is közrejátszott az aranka elszaporodásában.

Az új szocialista nagyüzemek szaporodó állatállományainak takarmánnyal való ellátása sok esetben a nyers (tisztítatlan) maggal való vetést is szükségessé tette.

Így beállt az arankafertőzés tömeges megjelenése. Éveken át elérte a mai veszélyességi mértéket. A kiadott rendeletek egyre sürgetőbben követelik a természetők védekezését. A 103/1951. (IV. 29.) M. T. rendelet a növényvédelmi zárszolgálat szabályozásáról és ennek végrehajtásáról szóló 18 055/1951. (VI. 3.) FM. rendelet, továbbá a 43/1957. (VII. 23.) számú kormányrendelet a növényi kártevők elleni védekezés fokozott előmozdításáról szól, s igen fontos elvi megállapításokat tartalmaz. Az 53/1957. (VII. 24.) FM. rendelet az arankairtás végrehajtásának fokozását célozza. A 10/1958. (IV. 15.) FM. rendelet az arankairtás és az arankafertőzés megszüntetésének lehetőségeiről szól. Idézem az 55/1957. FM utasítás 4. pontját: „Az aranka irtását magérés előtt kell elvégezni”.

Szolnok megyében, az előbb is említett természeti adottságok miatt, fokozott hatósági szigorral is biztosítani kívánja a párt és a kormány a népgazdaság érdekeit. Az arankát új rendeleteink szerint megjelenésekor már irtani kell.

A lucernamatermelés arankától való mentességét rendeletileg előírt agrotechnológiai módszerek életbeléptetésével is kívánja a kormányzat elérni.

Minden lucernamagtermelőre kötelező a 103/1951. (IV. 29.) MT. rendelete, valamint a Földművelésügyi Minisztérium Növényvédelmi Szolgálat 54 143/1963. (VIII. 1.), 54 871/1963. (IX. 6.) rendeleteiben foglalt növényvédelmi zárlat alá helyezett fertőzött terület magtermésének betakarításával, cséplésével és szállításával kapcsolatos eljárások.

1. A növényvédelmi zárlat alá helyezést a táblatorzskönyvben feljegyezni tartozik. E területen 5 (öt) évig lucernamagtermesztést nem szabad folytatni.
2. A betakarítás végzésénél a fertőzésmentes vagy gyengén fertőzött tételek fertőzésének csökkentése érdekében az arankás foltokat ki kell hagyni, és utólag kell levágni, illetve betakarítani.
3. A betakarított fertőzött szalmas maglucernát külön kell kezelni. Külön kazalba rakni. Cséplése csak a mentes és gyengén fertőzött tételek után történhet, s azt a Növényvédő Állomásnak tartozik bejelenteni, utána annak esetenként adott utasítására kezdhető meg.
4. A csépléskor keletkező pelyvát, egyéb hulladékot a tűzrendészeti szabályok betartása mellett a cséplés befejezése után azonnal égetéssel meg kell semmisíteni.
5. Az elcsépelet, fertőzött magot hiánytalan be kell szolgáltatni a Vetőmagtermelő és Ellátó Vállalat magtisztító telepeire. A fertőzött tételből vetés vagy bármilyen célra a legkisebb mennyiséget sem szabad visszatartani.
6. Az elcsépelet magot tartalmazó zsákok a Növényvédő Állomás fémzárával való ellátás után szállíthatók el, amiről jegyzőkönyvet is kell készíteni.

Az idevonatkozó rendeletek jószándékú végrchajtása meghozza a kívánt eredményt. Ne legyen dicsőség a rendelet mellőzése, sem kikerülése, ami a közérdeket sérti.

A párt- és a megyei szakvezetés tisztán látta a meggyőzés szükségét már 1958-ban, amikor a „Nagykunsági Napok”-on a megyei Növényvédő Állomás arankairtási bemutatóját beiktatta Kisújszálláson, a megyei mezőgazdasági kiállítás keretébe.

Dr. Újvárosi Miklós, a „Gyomnövények, gyomirtás” című munkájában az aranka veszedelmére gondolva, azt tanácsolja, hogy „ahol a legkisebb hajtását is megtaláljuk, azonnal semmisítsük meg”. Ugyanezen munkában azt is olvashatjuk, hogy „legbiztosabb, ha a megtámadott foltot lekaszáljuk, a lekaszált részt elégetjük, a tarlót szalmával leszórva, vagy petróleummal lelocsolva, kiégetjük, és újra vetjük. Ezzel rámutat a legradikálisabb erőművi úton való védekezésre. Ezt pedig minden termelő meg is teheti, mert a munka megosztását maga irányítja. A keletkező első folt megsemmisítésével legbiztosabb és legolcsóbb a védekezés. A lucerna- és lóheretáblákat legalább kéthetenként gondosan nézzük át. A magfogó táblák rendszeres ellenőrzése nem mulasztható el, még a nyári munkák dandárjában sem. 10 méteres sávokban kell az ellenőrzést végrehajtani és a talált foltokat kiirtás céljából megjelölni.

Minden gazdaságban az aranka irtást a folt, vagy tábla lekaszálásával kell kezdeni. Ennek szükségét nem kell külön magyarázni és indokolni, csak 5-8 cm magas tarlón lévő arankaszövedéket kell összehasonlítani a sokszor félméternél magasabb maglucernában lévő 35-40 cm vastag arankaszövedékekkel. Az 5-8 cm magas tarlón végzett vegyi irtás után találunk olyan élő arankamaradványokat, amik 3-5 erőteljes virágzatot is hoztak. E jelenség miatt teljesen indokolt kisüzemi viszonylatban kialakult módon, az egészen leeresztett kaszával, mintegy nyesszerűen a föld szintjén lekaszálni a foltokat. Az így visszamaradó arankafoltok leperzseléssel eredményesen megszüntethetők.

A kisújszállási „Nagykun Napok” idejében beállított 13×600 négyszögöles aranka-

irtási bemutatóterületének szemlélő útját lekaszáltuk, s a benne lévő arankafoltokat lángszóróval kétszeres menetben leperzseltük. A következő évben eszközölt ellenőrzés során az út sávját teljesen arankamentesnek találtuk. Itt emlitem meg azt is, hogy a műtrágya (pétisó) oldattal kezelt parcella buján, gazdagabb növekedéssel jelezte a műtrágya nitrogénjének a termést növelő hatását. Ez a műtrágyaoldatos védekezésnek külön jelentőséget ad. A leperzselés nemcsak kisüzemi módszer, hanem nagyüzem is használhatja.

Tűzzel való nagyüzemi védekezést folytatnak a Tadzsik Szovjet Szocialista Köztársaságban, ahol „Lángkultivátor” egymenetes 3000 C° hőjű lángtengerrel teljes területi fertőtlenítést végeznek. Zsidó Péter közlése nyomán az eddigi eredmények 8 járás területén kielégítőek.

Az USA növényvédelme a száraz vidékein uralkodó aranka ellen a sikeres irtás érdekében a lángszórós nagyüzemi gépek kezdő típusait már a termelőknek is ajánlja. A megyei Növényvédő Állomás e téren 1963-ban végzett kísérleti munkája nem hozta meg a kívánt eredményt. 10 cm vastag arankanemzett csikoltan égette át. Ítéletünk szerint a lángfüggöny egyenetlen hőmérséklete miatt. A füzesgyarmati Vörös Csillag Tsz kísérlete a hágigépes lángszórónak elvét alkalmazza az RS-09 traktoron.

Egyébként az állomásunk a tadzsisikisztáni lángkultivátor dokumentációjának beszerzését javasolta. Dr. Manninger a gázolajos leégetést ugyanazon napon való megismétlésével ajánlja, tehát kétszer olajozva, és az utolsó olajozást meggyújtva, tűzzel is égeti az arankával fertőzött foltot. Ez egyike a legjobb irtási módzatoknak. Az MSZMP Megyei Bizottsága 1959. évi „Falusi Híradó” 3. számában „Hogyan irtsuk az arankát” részletesen foglalkozik mind a nagyüzemben, mind a kisüzemekben folytatott megyei gyakorlattal, azok eredményével és költségével is. Az Alcsiszigeti és Héki Állami Gazdaságok lángszórós védekezése tábla összterület egy holdjára 35,84 Ft-ot, míg a foltok holdjára vonatkoztatva 640 Ft-ot tett ki. Vegyi védekezés terén ugyanakkor 100 liter permetlé készítése vasgálicból 18⁰/₀-kal 29,70 Ft-ba, 10⁰/₀0s Kus-kutánból 49,60 Ft-ba, Novendából 2⁰/₀-kal 50,20 Ft-ba. Krezonit E-ből 0,5⁰/₀-kal a kezdő kísérleti időszakban 20,20 Ft-ba került. A közelmúlt három év alatt a vegyi védekezések terén 1963-ban eljutottunk oda, hogy el kellett ismerni az 1 liter/m² vegyszermennyiség alkalmazási kényszerét. Ezt dr. Szatala Ödön hangsúlyozta ki.

Így a figyelembe jöhető – dr. Gimesi Antal kutató szerint is eredményesen használható – vegyszerek 100 liter permetleve Krezonit E-ből 1,5⁰/₀-kal 68 Ft, Aretit 2⁰/₀-os 140 Ft költséget okoz. A kísérleti jellegű, tehát korlátozott hozzáférhetőségű Reglone az irányarak alapján 52 Ft-ba kerülne. A Magyar Mezőgazdaság 1963. évi 50. számában leszögezi, hogy „évente az arankairtást nagy területen kell elvégezni, fontos, hogy az arankairtó szerek gazdaságosságát is mérlegeljük. Mútan az irtást foltonként végezzük, mindig azt kell figyelembe venni, hogy mibe kerül 100 liter arankairtó oldat”.

A megyei Növényvédő Állomás szakdolgozói a Megyei Néplapban és a szolnoki rádió adásán keresztül éveken át ismétlődő felhívásokkal törekedtek a figyelmet ráfordítani (1960-ban az „Arankavadász”, 1961-ben „Irtsd az arankát!”). Ebben az évben a második kaszálás levágása után meglepően sok aranka került napfényre. 1962-ben „Tegyünk rendet az arankakérdésben!”. Itt már leszögeztük: „A kérdés megoldása nem könnyű, munka nélkül az alkalmazható módszerek egyike sem vezet eredményre, sem egyedül csak azt alkalmazva. Az arankát nagy területen csak egész éven át folytatott sok munkával és költséggel lehet kiirtani”. 1963-ban az „Aranka, aranka” című közleményre írt válaszomat már nyilvánosságra nem engedték. Ennél égetőbb kérdést csak én nem ismertem. Ma sem tudom elismerni a jogosságát annak a téves álláspontnak, hogy – egyes üzemek vezetőségei a szabálysértési bírságot ki-várva és vállalva – miután az kisebb, mint az arankairtás költsége – közvetetten az arankairtás olyan halogatására használták fel, ami a lucernatáblánk idő előtti ki-

szántására vezetett. E helytelen szemlélet elleni akciót a megye közvéleményének megnyerésére nem sikerült napirenden tartani. Országosan a *Magyar Mezőgazdaság* azonban az 1963-ban 14, tehát minden negyedik számban közölt szakkikkeiben érinti az arankakérdést.

Az állami gazdaságok egyik főagronómusa az arankairtás komolyan vételét a közelmúlt szakértekezleten éppen a lucernatelepítés költséges voltával indokolta. Az elmúlt két évben a lucernásaink tízezer holdjai kerültek eke alá. Ezt a drágá játékot a szakmai önérték sem engedheti meg.

Érdekesebb arankairtási üzemi adatok 1958-ban

A türkevei Vörös Csillag Mg. Tsz az arankairtást 40⁰/₀-os Pétisós oldattal végezte. Az eredményessége 100⁰/₀-os, tehát igen jó. Az arankairtás 172 kh.-on történt. Az arankával való fertőzőtsége 5⁰/₀-on aluli volt. Az össz. fertőzött terület kb. 5 kh.-t tett ki. Felhasznált 25 q Pétisót 2410 Ft, 33 munkanapot 1772 Ft, 10 fogatnapot 540 Ft értékben, összes felhasználás 4722 Ft volt. Ebből 1 kh.-ra esik 23,40 Ft, a fertőzés 1 kh.-ra pedig 944,5 Ft arankairtási költség. Az arankairtás elmulasztásából keletkező kár még kisebb arankafertőzés mellett is jelentőssé válik, 5 kh. folton kiesik a termésből 50 q lucernaszéna 5000 Ft és 5 q lucernamag 17500 Ft értékkel, s ezt elhárította a termelészövetkezet 4722 Ft-os költséggel.

Így az arankairtás haszonvétele 17778 Ft. Az Ady Mg. Termelészövetkezet Kisújszállason végzett mézskénleves arankairtást 4–8 cm magas lucernában 85–90⁰/₀-os eredménnyel, amíg 20 cm magasságú lucernában ugyanazon permetezéssel csak 60–65⁰/₀-os eredmény volt elérhető. A védekezésben részesített terület 15 kh. volt, mintegy 30⁰/₀-os fertőzéssel. Felhasznált: 831 kg kénport 2393,28 Ft. 416 kg égetett meszet 415 Ft, 10 kg vasgálicot 13 Ft. 75 kg Kuskutánt külön területen magában felhasználva 367,50 Ft, 15 q morzsolt csutkát á = 20 Ft = 300 Ft, 45 munkaegységet 2025 Ft, géphasználati díj 1 liter 0,33 Ft = 2888 Ft. Összes felhasználás 8403 Ft. A szóban forgó terület 1 kh.-jára 560,22 Ft. A fertőzött terület 1 kh.-jára 1867 Ft költség esett. Kiseb területen, de nagyobb fertőzés mellett ugyancsak jelentős a károsodás, 4,5 kh.-on kiesik a szénatermésből 45 q lucernaszéna, míg a magtermésből 4,5 q lucernamag. Ennek össz. vesztesége 20250 Ft-ot tesz ki. Ezt elhárította, nagymértékben lecsökkentette 8403 Ft védekezési költséggel, aminek várható haszna 11847 Ft-ban állapítható meg. Mindezek után *megállapítbajuk, hogy nincs olyan arankairtási költség, amely 100⁰/₀-on felüli hasznot ne hozzon.*

Az 1961. fertőzések szembeötlő fokozódása az irtás hatósági szorgalmazását hozta magával. Jelentős területkiszántások is megkezdődtek. Az 1962. évi arankairtások során a törökszentmiklósi „Alkotmány” Mg. Tsz-nek 60 kat. holdas maglucernását állandó figyelemmel egybekötött kézi irtással sikerült ellenőrzöttan arankamentes állapotban tartani. Kat. holdankénti költsége nem érte el az 50 Ft-ot. Ugyanez évben az Állatforgalmi Vállalat kengyeli hizlalógazdaságában elismeréreméltóan védekeztek az aranka ellen. 70 kh. régi, 31 hold egyéves és 20 hold újvetésű, együttesen 121 holdon. A régi vetésű terület 10⁰/₀-os fertőzést, a többi 1⁰/₀-ost mutatott. E területen felhasználtak foltok kaszálására 400 órát, kikapálással való irtásra 1500 órát, a fogaterő a foltok letakarításával, valamint a vegyszeres irtáshoz szolgáló 25 kg Krezonit E. és 3000 kg Pétisó stb. anyag szállítására kb. 400 órát dolgozott. Ennek költségei 11600 Ft-ot tesznek ki, amiből egy holdra 96 Ft esik. A gazdaság vezetőjét idézem: „A gazdaság összes lucernatermő területén az arankafoltokat kiskaszával kaszáltuk le és utána kezdődött a tényleges arankairtás. A nagyobb fertőzött területeken felhasználtunk 25 kg Krezonit E. vegyszert és 30 q Pétisó oldatot. A többi területen fertőzött terület kézikapával történő kikapálásával védekeztünk. Leghatásosabban a kézikapá-

(Folytatása következik.)

Dr. Váczy Mihály

lással történt arankairtás mutatkozott legjobbnak. A gazdaság területén az arankairtást hatásosan hajtottuk végre, amit bizonyít az átadott lucernamag minősítése is 0,05⁰/₀-os fertőzöttséggel. Ezek azt igazolják, hogy a kezdeti fertőzést nem szabad hanyagolni, másrésztől az irtás minden módszerét igénybe kell venni.

Mit tett e kritikus két évben a legrégebb önálló növényvédelemmel rendelkező karcagi Lenin Tsz?

Mohácsi Imre főagronómus ezekben foglalta össze:

„1962-ben 341 kh-on irtottuk az arankát. Részint kézikaszával, részint kézikapával. Ez a terület csaknem teljes egészében harmadik éves lucerna volt. A célunk az volt, hogy az arankafertőzés terjedését megakadályozzuk. Az arankairtáshoz felhasználtunk kb. 1500 munkaegységet, ami egyenlő 45 000 Ft-tal.

Vegyszerrel irtottunk 144 kh-on. Igen kismennyiségű Aretitet és nagyobb mennyiségű Krezonitot használtunk fel. A vegyszer értéke 11 470 Ft. A felhasznált munkaegység értéke 6000 Ft. 1962-ben tehát összes felhasználása 56 470 Ft. Az eredmény 40⁰/₀-os volt. A kézi és vegyszeres irtás között nem volt lényeges különbség, mind a kétféle irtással csak azt értük el, hogy a lucernát átmentettük, és egy évvel később kellett kiszántani.

1963-ban már kevesebb munkát fordítottunk arankairtásra. Az elfertőzött lucernákat kiszántottuk. Az egy- és két éves lucernában azt a módszert alkalmaztuk, hogy ha valamely brigádtak kaszálás vagy gyűjtés közben arankafoltot talál, és azt a brigádvezetőnek jelentette, bizonyos munkegység jóváírásban részesült. Ezzel csaknem teljes egészében vissza tudtuk szorítani az arankát. A kapáslucernákban minden táblán volt egy állandó arankafelelős, aki a területet kijelölte, ill. az irtást elvégezte.

1963-ban csak kézikaszával és kapával irtottunk és mintegy 1200 munkaegységet, azaz 39 600 Ft-ot fordítottunk erre a célra.”

Eddig, ha az arankairtás egymás között szóba került, nagyon sok téves álláspont ütközött össze. Ilyenek: a kényelmes megoldás, a „nem bírunk vele”, az „újból kijön”, a „nincs rá pénzünk”, a „nincs jó vegyszer”, „nincs emberünk”, s nincs vége a kifogások özönének. Még a szabálysértés áldozati oltárára felfeküdni kész agronómus is akadt. Nem lehet az agronómus a szabálysértési bírságok gyűjtőalanyává. A törvényes rendeletek bírsága és az arankairtás költsége nem szabhatja meg a népgazdaság eme kérdésének sorsát, hanem a gazdasági vezetőknek és agronómusoknak az önérzete, szégyenérzete kell, hogy e téren már elfogadott „etikát” újból életre hívják. Az arankairtást az új „Növényvédelmi Kódex”-ben már a fentieket kiküszöbölő módon állították be. Az arankairtás minden módszerétől fáznak, pedig csak munka kérdése az egész. Bizonyítja ezt a karcagi Nagykunsági Mezőgazdasági Kísérleti Intézet lucernásterülete, ami 8 évi következetes munkával nemcsak magvetéssel bekerült fertőzéstől, de a talajfertőzésből származó arankától is teljesen megtisztult úgy, hogy a követő évben fertőzés már nem jelentkezett. A megyei Növényvédő Állomás 1963 nyarán számos mezőgazdasági nagyzemünkben fordult meg, és minden esetben azt tapasztalta, hogy az erősen felmagzott, arankával fertőzött „kikaszált” anyagot megégetik. A takarmányos kamrában, a szállító járműveken, a lófogatok déli takarmányául a kocsiderékban mindenütt felmagzott arankás lucernával találkoztunk. Az arankával való önfertőzés általánosnak mondható. A félig érett arankamag teljes csíráképeségű, tehát akaratlanul, téves jóhiszeműséggel folyik és folyt az istállótrágyán keresztül a talajfertőzöttség növelése.

(Folytatása következik.)

Dr. Váczy Mihály

Megjegyzések Ferenczy Károly „Életformalakáskérdés” című tanulmányához

A címben megjelölt írás iránt megnyilvánuló széleskörű érdeklődés nagyon is érthető, hiszen egyáltalán nem távoli perspektíva az életforma lényeges változása s az ehhez adaptálódó lakáskérdés. Ennek az érdeklődésnek adott hangot a JÁSZ-KUNSÁG hasábjain hozzászóló építész, publicista, pedagógus, jogász, művészet-történész s íme, most néhány mondattal az orvos is.

Teszi ezt nemcsak azért, mert valahogy lógia és demográfia berkeiben hivatalból nem volna teljes a vita a biológia, a fizió-jártas orvos véleménynyilvánítása nélkül. Másrészt nem is volna helyes a biológiai, élettani szempontokat figyelmen kívül hagyni. Ez éppen olyan elhibázott dolog lenne, mint – mondjuk – a témával szorosán összefüggően, a nők emancipálása tisztán társadalmi, vagy jogi megfontolások alapján. Senki sem türelmetlenebb a nők emancipációjának gyakorlati megvalósításával szemben, mint éppen az orvos, aki legjobban tudja, hogy erről ma még csak ott lehet beszélni, ahol a szociális, kulturális feltételek adva vannak.

A nők teljes egyenjogúsítása azonban anatómiai, fiziológiai, érzelmi okokból megvalósíthatatlan. A nők pl. anatómiai okokból nem tornázhatnak nyújtón; emléjük akadályozná őket. Sportteljesítményük soha, semmilyen sportágban nem éri el a férfiakét.

Nemi életüket a certa mater örök törvénye mindig meg fogja különböztetni a lényegesen felelőtlenebb pater incertus alapján álló férfiakétól.

A felszabadulás után, túlbuzgóságból ezen anatómiai, fiziológiai, érzelmi különbségekről megfedkezünk s azután kellett jogszabályokkal leparancsolni a nőket a traktorokról, mozdonyokról és egyéb, nem női szervezetnek való munkahelyekről.

Mindezek felül a nők élettani, érzelmi alkaturából eredően nem is ambícionálják a mechanikus egyenjogúsítást, mert az nőiességük rovására menne, de amellet, hogy részt követelnek maguknak a terelésben, tudományban, művészetben, inkább szupernők, mint interszexuális egyedek akarnak lenni.

Nagyon kétséges, mennyire lenne adaptált az ismertetet KOM-KOLL a jövő életformájához s egyáltalán a cikkben vázolt életforma-elképzelésben mi a fantázia és mi a realitás.

Egyáltalán, fog-e a monogám házasság tartalmilag lényegesen változni? (A polygám házasságról nem is lehet beszélni, a promiszkuitásról pláne nem.)

A monogám házasság valószínűleg nem sokat változik, csak a társadalmi, szociális és kulturális elmaradottságból származó, elsősorban a nőt és gyermeket sújtó hátrányok fognak a megváltozott társadalmi szemlélet mellett kiküszöbölődni. Az osztálytársadalom és a valláserkölcsei konvenciók csökkenvényei megszűnését senki sem fogja sajnálni. Elég, ha arra gondolunk, mennyire megoldatlan probléma még ma is a tömeges szülés, mely az esetek néhány százalékában kétségtelenül mindkét szülő felelőtlenségéből származik

úgyan, többségében azonban annak a megaláztatásnak, kizsákmányolásnak, testi-lelki gyötrelmeknek, az egyéniség teljes semmibevevésének a részjelensége, aminek egyes családokban elsősorban az anya, de az ilyen körülmények között világrahozott gyermekek is ki vannak téve a többnyire iszákos, immorális, aszociális apa részéről. Az anya, bármennyire tönkreteszi is ez a sors, gyermekei iránti felelősségből változtatni rajta nem tud s a fogamzásgátlás, vagy terhesség megszakítás sem rajta múlik. Így áll elő az a helyzet, hogy pl. Szolnok megyében az élveszületési arány (1963) igen alacsony: 15‰, de a születettek 25‰-a 6.-13.-ik élőgyermek s ezek 80‰-a kedvezőtlen szociális, higiénés és kulturális körülmények közé született. Cigány-népességünk társadalmi felemelkedésének sem az az útja, hogy élveszületési aránya Szolnok megyében az össznépességre számított 15 ezreléssel szemben 44‰.

Valószínűleg nem lesz olyan imbecill házaspár sem, akinek – rosszul értelmezett humánumból – 12 év alatt 10 gyermeke születik, közülük 8 szellemileg, testileg debilis s mind a 10 állami gondozásban van, „neveletésüket a társadalom vállalja”.

De nem minden rossz, ami a múltból maradt ránk. Vegyük csak az anya és a gyermek helyzetét.

Az anyaság lényegét megváltoztatni nem lehet és nem kell. Ez egyrészt biológiai kategória, másrészt a Madonna érzelmi, művészi élmény marad örökké. Az anyaság biológiai, érzelmi hatásának megváltoztatása semmilyen társadalmi formában nem várható. Az utódgondozás az összes fejlettebb élőlény esetében a fajfenntartás ösztönének folytatása s embernél emellett felemelő, nagy érzés.

Igaz ugyan, hogy magasabbrendű társadalomban élő ember nem tűri, hogy a természet erői vakon uralkodjanak felette, egy asszonynak sincs 25–30 gyermeke, pedig gestációja ezt biológiailag lehetségessé tenné. A társadalmi körülmények befolyást gyakorolnak a családtervezésre a szülő és a születendő gyermek érdekében, de magát az anyaságot érdemileg ezek sem befolyásolják, már csak azért sem, mert azt maguk az anyák sem vállalják.

Miért kellene rehabilitálni a régi úri világból azt, hogy az anya csak megszüli gyermekét, de már nem szoptatja, nem neveli s legfeljebb időnként mutatja meg neki a dajka. Pedig még ennek a csecsemőnek, vagy gyermeknek is előnyösebb a helyzete, mint a Ferenczy-féle „saját külön világukat élő kicsinyké”.

A még oly gondos és szakképzett gondozónő, vagy pedagógus vezette gyermekközösség sem pótolja a gyermeknek az anyát. Ez közismert s elkerülhetetlenül a kedélyi, érzelmi-élet elsívárodására vezet. Minden gyermekorvos ismer eseteket, amikor a hosszabb ideje kórházban vagy otthonban tartott csecsemő kifogástalan gondozási és táplálási körülmények között sem fejlődik már, kedvetlenné, részvétlenné válik – hospitalizálódik –. Haza kell adni, esetleges nyomorúságos körülmények közé s otthon rövid idő alatt kivirul.

A családhoz tartozás érzete nélküli, az anyát nélkülöző nagyobbcska gyermek érzelmi élete is igen szegényes lesz. Sok felemelő, nagy érzést meg sem ismer, nem él át s csak az érzelmeket kifejező szavakat tanulja meg, de tartalmukat már nem. Úgy van ezzel, mint a színvak. Csak fekete-fehér átmeneteket lát. A zöldet ő is zöldnek mondja s a pirosat pirosnak, mert megtanulta, hogy az általa ilyen vagy olyan szürkének látott árnyalatot más zöldnek, vagy pirosnak nevezi, de egy világoszöld tavaszi rét pompáját, vagy a lenyugvó nap biborának fennséges élményét soha nem élte át.

Az anya nélküli nevelés hátrányait az állattenyésztők is ismerik s műanyakkal igyekeznek azt kiküszöbölni. A filogenetikailag magasabb fejlődési fokon álló állatoknál pl. az emberszabású majmoknál ez már egyre kevésbé sikerül.

A Ferenczy-féle életforma elképzelés az anyának még műanya szerepet sem szán, hiszen az anya – úgylátszik – teljesen abszurd módon gazdasági, társadalmi emancipációja érdekében szoptatni sem fog s gyermeke nevelésében, gondozásában sem fog komoly részt kapni, még ha akar sem, legfeljebb bármikor találkozhat vele. Viszont a férfival egyenértékű tagja lesz a kollektívának s a KOM-KOLL-ban saját

külön lakrésze lesz, ahol zavartalanul, egyedül pihenhet.

Mi van ebben felemelő? Melyik aszszony vágyik arra, hogy ilyen kollektív egyén és individuum legyen egyszerre?

Egyébként a külön hálószobát már a régi sznobok is kitalálták, de el is tűnt a mai haladottabb életformával.

Az orvos azt gondolja, hogy a monogám házasság mai formája csak annyiban változik, hogy még nagyobb lesz a családi közösséggel szembeni felelősségérzetnek az öröme, eltűnik minden aszociális jelleg, nem lesz iszákos, garázda, felelőtlen szülő, nem lesz üres szólam, hogy a nő nem a család rabszolgája. Nem lesz felelőtlenül világrahozott gyermekek tömege.

Az orvos ma még nem tud nyilatkozni abban, hogy KOM-KOLL, vagy SZOC-KOLL, OTP kölcsönrel, vagy anélkül lakástípusa felel-e majd meg a jövő életformájának. Minden esetre, nem a néhány évtizeddel ezelőtti kényelmetlen, nehézkes, az asszonyt valóban a háztartás rabszolgájává tevő lakásforma a jövő pers-

pektívája. De ahogy fejlődött a társadalom, a technika, vele együtt fejlődött a lakáskultúra is, és ez a társadalmi-technikai fejlődés hozza magával az életforma és lakáskultúra további fejlődését.

De miért teljesednék be azért a luciferi filozófia?

„... A család s tulajdon
Lesz a világnak kettes mozzgatója,
Melytől minden kék s kín születni fog.
És a két eszme nő majd szüntelen,
Amíg belőle hon lesz és ipar,
Szülője minden nagynak és nemesnek,
És felfalója önnön gyermekének.”

Egy mindenestre biztos. A biológiai, fiziológiai szempontokat a jövő életformája és lakástípusa alakításában figyelmen kívül hagyni nem lehet. Az ember által létrehozott technika az ember szebb, boldogabb, gondtalanabb életét van hivatva szolgálni és nem fordítva. Különben a Huxley-i technokrácia sivár perspektívájával kellene szembenéznünk.

Dr. Lakatos Károly

Szerkesztőségünk a folyóirat 1963. évi 3. számában részleteket közölt Ferenczy Károly: Életforma-lakáskérdés című, a Valóság 1963. évi 2. számában megjelent tanulmányából. Tettük ezt azért, mert úgy éreztük, hogy a címben felvetett mindkét téma feltétlenül időszerű és érdeklődésre tarthat számot. Jól számítottunk. Az elmúlt 1 év alatt újságíró és pedagógus, építész és jogász egyaránt hozzászólt a témához, de nem hiányzott az orvos véleménye sem a vitából.

A hozzászólások mellett néhány országosan ismert tény is azt bizonyítja, a kérdéssel bebatóan kell foglalkozni: vita folyik a sajtó hasábjain a változó életformáról, Budapesten a megvalósulás felé halad az első üzemeltetett lakóház, a Legfelsőbb Bíróság elvi döntésben szabályozta a válások kérdését és a szabályozás a válások megkönnyítése irányába hat.

A szerkesztőség úgy látja, hogy a felvetett kérdésekről a vitát csak abbagyni lehet és nem lezárni. A vitában elhangzott vélemények alapján nem kristályosodott ki, de nem is kristályosodhatott ki olyan álláspont, amely alapján dönteni lehetne akár a kommunista életforma, akár ennek anyagi-műszaki keretét képező lakásforma kérdésében. A vita, remélhetőleg egyre szélesebben, tovább fog gyűrűzni, egyre többen tartják majd fontosnak az életforma-lakáskérdés problémájának tisztázását.

Ha a vita-cikkek sorozata segített felkelteni az érdeklődést és adott néhány támpontot a vitához, úgy elértük célunkat. A vitát tebát csak abbagytuk és ez azt is jelenti, hogy ha szükségét éreztük, később visszatérünk erre a témára.

A szerkesztőség.

- BAKTAI György: Amit a szívük diktált. Lobbogó, 1964. ápr. 1. 6. évf. 14. sz. 4—5 p.
- DR. FEHER Károly: Jó sertésenyésztési és nízalási eredmények a kungyalui Zöldmező Tsz.-ben. Magyar Mezőgazdaság, 1964. ápr. 1. 19. évf. 1. sz. 18—19. p.
- KAPOSVÁRI Gyula: Ma nyílik meg a régészeti és helytörténeti állandó kiállítás. Sz. Néplap, 1964. ápr. 3. 15. évf. 78. sz. 3. p.
- SORBAN-SZABÓ Zoltán: Tavaszvárás egy árszági faluban. Élet és Irodalom, 1964. ápr. 4. 8. évf. 14. sz. 12. p.
- ZENTAI Ferenc: „Léleklátó ember.” Képes Újság, 1964. ápr. 4. 5. évf. 14. sz. 24—25. p.
- LENDVAI Vera: A Zagyva már nem folyik kétfelé. Népszava, 1964. ápr. 4. 92. évf. 78. sz. 7. p.
- SIMON Zsuzsa: Elmulasztott lehetőségek. Pedagógusok Lapja, 1964. ápr. 6. 20. évf. 7. sz. 2. p.
- GYÖRGY István: A neve: Nyikolaj Nazarov. Népszabadság, 1964. ápr. 8. 22. évf. 80. sz. 6. p.
- NAGY Pál: Szolnoki Kulturális Hetek. A Magyar Kamarazenekar bemutatkozó hangversenye Szolnokon. Sz. Néplap, 1964. ápr. 8. 15. évf. 81. sz. 5. p.
- [FABIAN Péter] —f—: Gondozottak, vesztélyeztetettek. Egészségvédelem az Aprítógépyárban. Sz. Néplap, 1964. ápr. 12. 15. évf. 85. sz. 3. p.
- LÖRINC Lóránd: Új szolnoki szimfónia. Sz. Néplap, 1964. ápr. 12. 15. évf. 85. sz. 7. p.
- SZEPESY Tibor: A kun miatyánk és a pohárköszöntő. Sz. Néplap, 1964. ápr. 12. 15. évf. 85. sz. 8. p.
- [LÖRINC Lóránd] —LL—: Szolnoki Kulturális Hetek. A képzőművészet vasárnapja. Sz. Néplap, 1964. ápr. 14. 15. évf. 86. sz. 1. p.
- HERNÁDI Tibor: Szemlebemutató — tanulásokkal. Körtzi kulturális szemle Jászpatáin. Sz. Néplap, 1964. ápr. 14. 15. évf. 86. sz. 5. p.
- NAGY Pál: A szolnoki felnőttkorosok, ének és hangszerszólisták hangversenye. Sz. Néplap, 1964. ápr. 14. 15. évf. 86. sz. 5. p.
- CSALOG Zsolt: Jól sikerült a régészeti konferencia a szolnoki múzeumban. Sz. Néplap, 1964. ápr. 14. 15. évf. 86. sz. 6. p.
- DR. GERGELY István: Növeljék állatállományukat az öntöző gazdaságok. Magyar Mezőgazdaság, 1964. ápr. 15. 19. évf. 16. sz. 12—13. p.
- HERNÁDI Tibor: Schiller: Armány és szerelem. Bemutató a Szigligeti Színházban. Sz. Néplap, 1964. ápr. 15. 15. évf. 87. sz. 5. p.
- RIDEG Gábor: Kiállításokon a Jászságban. Sz. Néplap, 1964. ápr. 16. 15. évf. 88. sz. 5. p.
- [FABIAN Péter] —f. p.—: Bővítik a bútorgyárat. Sz. Néplap, 1964. ápr. 17. 15. évf. 89. sz. 1. p.
- LAZÁR István: Árvizi napló. Élet és Irodalom, 1964. ápr. 18. 8. évf. 16. sz. 12. p.
- CSÁKI István: A szövetségi élet fejlesztése. Szabad Föld, 1964. ápr. 19. 20. évf. 16. sz. 4. p.
- B. SUPKA Magdolna: Aba-Novák Vilmos grafikai kiállítása. Sz. Néplap, 1964. ápr. 19. 15. évf. 91. sz. 7. p.
- BORS Lajos: Balla Maxi mester népszerűsége. Szolnok intézményes oktatásának múltjáról. Sz. Néplap, 1964. ápr. 19. 15. évf. 91. sz. 9. p.
- SÁRKÓZY Péter: Minőség és szervezetség a tavaszi munkákban. Magyar Mezőgazdaság, 1964. ápr. 22. 19. évf. 17. sz. 3—4. p.
- BÖCZ Sándor: Bőség Kungyalun. Népszabadság, 1964. ápr. 23. 22. évf. 94. sz. 4. p.
- [HERNÁDI Tibor] —ht—: Ünnepelesen megnyitották Jászberényben az intézeti napokat. Sz. Néplap, 1964. ápr. 24. 15. évf. 95. sz. 1. p.
- BORZÁK Lajos: Sok még a gond, de biztató a kiút Tiszapüspökiben. Sz. Néplap, 1964. ápr. 24. 15. évf. 95. sz. 3. p.
- [LÖRINC Lóránd] —LL—: Vannak-e, lesznek-e képzőművészek Türkevén? Sz. Néplap, 1964. ápr. 24. 15. évf. 95. sz. 5. p.
- SZABÓ László: Szerény eredményekkel zárt a történelmi pályázat. Sz. Néplap, 1964. ápr. 26. 15. évf. 97. sz. 3. p.
- KOCZOGH Ákos: Tavasz Tárlat. (1964.) Sz. Néplap, 1964. ápr. 26. 15. évf. 97. sz. 7. p.
- WELTHER Dániel: Hegyes Gábor elfelejtett sirjánál. Sz. Néplap, 1964. ápr. 26. 15. évf. 97. sz. 7. p.
- [GÁL Zoltán] G. Z.: 50 ünnepnap Szolnokon, Kulturhetet ünnepel Szolnok. Ország-Világ, 1964. ápr. 29. 8. évf. 18. sz. 26. p.
- CSONTOS Béla: Balesetelhárítás a Szolnok megyei üzemeknél. Munka, 1964. ápr. 14. évf. 4. sz. 18—19. p.
- CSÁKI István: A megvalósítás első lépései. Pártélet, 1964. ápr. 9. évf. 4. sz. 78—82. p.
- TOTH Benedek: Csendes forradalom. Népszabadság, 1964. máj. 1. 22. évf. 101. sz. 6. p.
- FÖLDEAKI Béla: Arvikkárosultak — árvíz nélkül. Szabad Föld, 1964. máj. 1. 20. évf. 18. sz. 4. p.
- VARGA Viktória: A házakba besüt a napsugár. Sz. Néplap, 1964. máj. 1. 15. évf. 101. sz. 5. p.
- BORY Miklós: Tapasztalatok a termelőszövetkezettünkben tartott szakmunkásképző tanfolyamokról. Magyar Mezőgazdaság, 1964. máj. 6. 19. évf. 19. sz. 23. p.
- [ARI Kálmán] A. K.: Karcag híres embere. Képes Újság, 1964. máj. 9. 5. évf. 19. sz. 11. p.
- DR. KOLOSVARY Gábor: A Tisza-kutatás jelentősége. Sz. Néplap, 1964. máj. 10. 15. évf. 108. sz. 7. p.
- HERNÁDI Tibor: A Jászsági Kulturális Hónap tanulságai. Sz. Néplap, 1964. máj. 10. 15. évf. 108. sz. 7. p.
- VARGA Viktória: Aki életet ad a holt agyagnak. Sz. Néplap, 1964. máj. 10. 15. évf. 108. sz. 7. p.
- VADÁSZ Ferenc: A sasi Tisza-parton. Népszabadság, 1964. máj. 13. 22. évf. 110. sz. 6. p.
- HUNYADY József: Változó arc a Tisza partján. Képes Újság, 1964. máj. 16. 5. évf. 20. sz. 6. p.
- FÖLDES Anna: Hivatástudatból jeles. Nők Lapja, 1964. máj. 16. 16. évf. 20. sz. 8—9. p.
- VINCZE Judit: Az anyai szeretet nem lehet pótolni. Délután a kisujszállási leánynevelő otthonban. Sz. Néplap, 1964. máj. 16. 15. évf. 113. sz. 8. p.
- [VINCZE Judit] —vj—: Kár a vitriolért. Sz. Néplap, 1964. máj. 17. 15. évf. 114. sz. 9. p.
- VARGA Viktória: Itt minden új és újhódó. Szubjektív adatok egy épülő város történetéhez. Sz. Néplap, 1964. máj. 17. 15. évf. 114. sz. 11. p.
- BORZÁK Lajos: A boldogházi út. Sz. Néplap, 1964. máj. 19. 15. évf. 115. sz. 3. p.
- NAGY Pál: Szolnoki Kulturális Hetek. Táncezeni fesztivál Szolnokon. Sz. Néplap, 1964. máj. 19. 15. évf. 115. sz. 3. p.
- [ERDEI Sándor] E. S.: A rendszeres öntözés eredményei az öcsödi Kossuth Tsz.-ben. Magyar Mezőgazdaság, 1964. máj. 20. 19. évf. 21. sz. 12. p.
- FABIAN Péter: Hét kiváló ifjú mérnök és technikus a vegyiművekben. Sz. Néplap, 1964. máj. 20. 15. évf. 116. sz. 3. p.
- BORSI Eszter: Mióta a brigád megalakult. Versenyzők beszélnek. Sz. Néplap, 1964. máj. 21. 15. évf. 117. sz. 1. p.
- KOVÁCS Mihály: Lapozgatás a tervekben. Szabad Föld, 1964. máj. 24. 20. évf. 21. sz. 7. p.
- CSÁKI István: A kitüntetés dicsőség, de kötelez is. Sz. Néplap, 1964. máj. 24. 15. évf. 120. sz. 3. p.
- LÖRINC Lóránd: Hogyan festett Aba-Novák? Sz. Néplap, 1964. máj. 24. 15. évf. 120. sz. 7. p.
- [HERNÁDI Tibor] H. T.: „Öröm volt végighallgatni, köszönet érte.” Dalosünnep Szolnokon. Sz. Néplap, 1964. máj. 26. 15. évf. 121. sz. 3. p.
- FEHER István: A gabonabetakarítás gépeinek

javitása Zagyvarékason. Magyar Mezőgazdaság, 1964. máj. 27. 19. évf. 27. sz. 8. p.

RIDEG Gábor: Pódium Színpad. 1963—64. Sz. Néplap, 1964. máj. 27. 15. évf. 121. sz. 5. p.

MORICZ Virág: Könyvheti találkozások. Magyar Nemzet, 1964. máj. 28. 20. évf. 123. sz. 5. p.

[GULYAS Pál] G. P.: Francia parasztok Mezőhéken. Népszabadság, 1964. máj. 30. 22. évf. 125. sz. 7. p.

SIPOS Károly: Pártszervezeteink és a műszaki fejlesztés. Sz. Néplap, 1964. máj. 31. 15. évf. 126. sz. 3. p.

HERNÁDI Tibor: Az elfelejtett Róltó. Sz. Néplap, 1964. máj. 31. 15. évf. 126. sz. 8. p.

KISS Géza: Törökök a Nagykunságban. Sz. Néplap, 1964. máj. 31. 15. évf. 126. sz. 8. p.

MARVÁNY Mihály: Szakmaközi bizottságok a könyvbarát mozgalomban. Munka, 1964. máj. 14. évf. 5. sz. 27. p.

MARIÁSSY Judit: Egy áldozat vallomása, avagy búcsú és bemutatkozás Szolnokon. Film. Színház, Muzsika. 1964. jún. 5. 8. évf. 23. sz. 21—22. p.

RIDEG Gábor: Kie volt és kie legyen az irodalmi kávéház? Sz. Néplap, 1964. jún. 7. 15. évf. 132. sz. 7. p.

ARI Kálmán: A kombájnós. Képes Újság, 1964. jún. 13. 5. évf. 24. sz. 6—7. p.

BORZÁK Lajos: Ember kell a karcagi határba. Sz. Néplap, 1964. jún. 14. 15. évf. 138. sz. 3. p.

ÖTTEVENYI László: Akik már döntöttek, akik még töprengenek Jászsalszentgyörgyön. Szabad Föld, 1964. jún. 14. 20. évf. 24. sz. 9. p.

[VARGA Viktória] VV: Múzeumépítés — némi késedelemmel. De miért? Sz. Néplap, 1964. jún. 14. 15. évf. 138. sz. 9. p.

FÁBIÁN Péter: Egy gépgyár üzemszervezési

problémáiról. Sz. Néplap, 1964. jún. 16. 15. évf. 139. sz. 3. p.

ERDEI Sándor: Hol és hogyan érdemes öntöznünk? Elet és Tudomány, 1964. jún. 19. 19. évf. 25. sz. 1170—1173. p.

[BOGNÁR János] —b. j.—: Csak „papíron” biztosított a papírgyártás alapanyaga. Sz. Néplap, 1964. jún. 19. 15. évf. 142. sz. 3. p.

[NAGY Katalin] N. K.: A tiszapüspöki határban is sárgul a gabona. Sz. Néplap, 1964. jún. 19. 15. évf. 142. sz. 3. p.

[SELMECZI Attila] S. A.: A török kor búvára. Sz. Néplap, 1964. jún. 19. 15. évf. 142. sz. 5. p.

JUHÁSZ Róbert: Együtt a gáton. Képes Újság, 1964. jún. 20. 5. évf. 25. sz. 4—5. p.

TESZKO Sándor: Raktározási gondok a tiszaföldvári Lenin Tsz-ben. Szabad Föld, 1964. jún. 21. 20. évf. 25. sz. 3. p.

BORZÁK Lajos: „A párttitkárunk ballagásra ment.” Szabad Föld, 1964. jún. 28. 20. évf. 26. sz. 15. p.

FODOR András: Versbarátok között a Tiszántúlon. Kortárs, 1964. jún. 8. évf. 6. sz. 1003—1005. p.

ABRANKÓ Endre: Fejlődő üzem, jó munka: Tisza Cípógyárban. Munka, 1964. jún. 14. évf. 6. sz. 1—17. p.

[ÖTTEVENYI László] —vényt—: Szolnoki Kulturális Hetek. Népművelés, 1964. jún. 11. évf. 6. sz. 28. p.

BÁNSZKI Pál: Képzőművészeti nevelés Szolnok megyében. Népművelés, 1964. jún. 11. évf. 6. sz. 35. p.

SZÖLLÖSI János: A magasabb kukoricatermésért. Pártélet, 1964. jún. 9. évf. 6. sz. 91—92. p.

Összeállította: Sági Pál

SPORTOLÓK FIGYELEM!

HA JÓL AKAR SZÓRAKOZNI, KERESSE FEL

AZ

ALFÖLDI ÉTTERMET

SZOLNOK, MAGYAR U. 7.

ELSŐRENDŰ HÁZIAS ÉTELEK

KITŰNŐ VÁLASZTÉKOS ITALOK

III. OSZTÁLYŰ ÁRON

SZOLNOK VÁROS

KEDVENC VACSORÁZÓHELYE!

SPORTOLÓK TALÁLKOZÓHELYE!

SPORTESEMÉNYEKRE, EBÉDRE, VACSORÁRA

MEGRENDELÉSEKET VÁLLALUNK!

Telefon: 19—88.

SZOLNOK MEGYEI IDEGENFORGALMI HIVATAL

SZOLNOK, Kossuth tér 9.

Tel.: 32—80. Egyszámlasszám: 745 058—526.

FIZETŐVENDEGSZOLGÁLAT

TURISTASZÁLLÁS BIZTOSÍTÁSA

ÉTKEZTETÉS

VÁROSNEZŐ PROGRAMOK
ÖSSZEÁLLÍTÁSA

IDEGENVEZETÉS

TÁRLATVEZETÉS

IDEGENNYELVŰ KIADVÁNYOK

TISZA SZÁLLÓBAN

Szolnok, Marx park 2. Telefon: 22—22.

KÉNYELMES SZÁLLODAI SZOBÁK
MAGYAROS ÉS FRANCIA KONYHA,
KITÜNŐ HALÁSZLÉ,
MINŐSÉGI CUKRÁSZSÜTEMÉNYEK
SZOLNOK, MARX PARK 2. TELEFON: 22

Szolnoki Vasipari Vállalat a közönség szolgálatában

Központ: Hunyadi János u. 4. Tel.: 23-26, 21-07.

LAKATOS RÉSZLEG:

Kőrösi út. Telefon: 29-45, 29-62.

AUTÓJAVÍTÓ ÜZEM:

Hunyadi János u. 4. Telefon: 28-44.

ÖNTŐDE ÉS FORGÁCSOLÓRÉSZLEG:

Mártírok út 12. Telefon: 20-60.

MOTOR- ÉS KERÉKPÁRJAVÍTÓ ÜZEM:

(garanciális service állomás) Május 1 u. 2.
Telefon: 20-25.

ÓRÁSRESZLEG:

Beloianisz u. 11. Telefon: 21-28.

HŰTŐGÉPEK JAVÍTÁSA:

Hunyadi János u. 4. Telefon: 28-44.

FEGYVERJAVÍTÁSOK:

Mészáros Lőrinc utca.

ACCUMULÁTORJAVÍTÁS:

Hunyadi János u. 4. Telefon: 28-44.

A SZOLNOKI 7. SZ. AUTÓKÖZLEKEDÉSI V.

MÁVAUT, TEFU és TAXI GÉPKOCSIJAIT

vegye igénybe

esküvőre, kirándulásra, darabáru és kocsirakományú
küldeményeinek elfuvarozására!

Gyors, olcsó

A GÉPKOCSIK MEGRENDELHETŐK:

Szolnok, József Attila u. 91. Tel.: 20—40, 32—16.

Éjjel-nappali szolgálat!

KISÚJSZÁLLÁS: Vasútállomás. Telefon: 97.

TISZAFÜRED: Somogyi Béla út 52. Telefon: 48.

KARCAG: Kossuth tér. Telefon: 68.

MEZŐTÚR: Kossuth tér 5. Telefon: 57.

TÖRÖKSZENTMIKLÓS: Felszabadulás út 1. T.: 51.

KUNSZENTMÁRTON: Köztársaság tér. Tel.: 132.

JÁSZBERÉNY: Telefon: 34.

JÁSZAPÁTI: Telefon: 25.

JÁSZLADÁNY: Telefon: 28.

Az utazóközönség szolgálatában az

IBUSZ

MENETJEGYVÁLTÁS

BEL- ÉS KÜLFÖLDRE

AUTÓBUSZKIRÁNDULÁSOK

IBUSZ—TIT ORSZÁGJÁRÁS

KOLLEKTÍV KIRÁNDULÁSOK

TANULÓK AUTÓBUSZOS

KIRÁNDULÁSAI

KÜLÖNVONATOK

FIZETŐVENDÉGSZOLGÁLAT

KÜLFÖLDI TÁRSASUTAZÁSOK

VALUTÁK KIADÁSA

ÚTLEVÉLSZOLGÁLAT

VÍZUMBESZERZÉS

AZ ÉRDEKLŐDŐKNEK

RÉSZLETES FELVILÁGOSÍTÁS

AZ

UTAZÁSI IRODÁBAN

SZOLNOK, BELOIANNISZ ÚT 21.

Telefon: 11—77.

Saját televízióján nézze a tokiói olimpiát!

***Vásároljon a Szolnok megyei
Iparcikk Kiskereskedelmi
Vállalat***

***szolnoki
jászberényi
törökszentmiklósi
kisújszállási
és martfői szakboltjaiban***

OTP HITELRE IS

***Kisképernyős 500 Ft, nagy-
képernyős 1000 Ft előleg
befizetése után 18 havi
részletre***

Mindenkit

Az életbiztosítás, TÁMASZ A

Az ÁLLAMI BIZTOSÍTÓ igen előnyös feltételű, munkaviszonyban álló dolgozók és családtagjai részére új személybiztosítást vezet be

1964. január 1-től.

Ezen új biztosítás: CSOPORTOS ÉLETBIZTOSÍTÁS, BALESETBIZTOSÍTÁSSAL. Tagja lehet 65 éves korig minden dolgozó (kivéve nyugdíjasokat, illetve betegállományban levőket);

nagyösszegű élet- és balesetbiztosítást, továbbá az alapszabályokban meghatározott esetekben segílyt nyújt tagjainak;

fokozott anyagi védelmet nyújt abban az életkorban, amikor erre a családról való gondoskodás céljából leginkább szükség van;

az életbiztosítási szolgáltatás családtagokra is kiterjed;

vezetősége a tagokból választott Intézőbizottság. A kötelezettségek teljesítését az Állami Biztosító szavatolja;

tagdíja havi 20 forint. Az összes jogok mindaddig fennállnak, amíg a tag a tagsági díjat fizeti.

A BIZTOSÍTÁSI ÉS ÖNSEGÉLYEZÉSI CSOPORT

tagjai, illetve a hozzátartozók számára — függetlenül a társadalombiztosítási, vagy egyéb szolgáltatásoktól — az alábbi összegeket fizeti ki:

a tag bármikor bekövetkező természetes halála esetén 4 500 Ft-ot

ha a tag **nyugállományba helyezése előtt** hal meg és 65. életévét még nem töltötte be, további 10 500 Ft-ot, tehát összesen 15 000 Ft-ot

a tag bármikor bekövetkező baleseti halála esetén 19 500 Ft-ot

nyugdíjazás előtt bekövetkező baleseti halál esetén, ha a tag 65. életévét még nem töltötte be 30 000 Ft-ot

a tag baleseti sérülése esetén,
ha a baleset állandó, teljes rokkantságot okoz 25 000 Ft-ot

10 százalékos, vagy ezt meghaladó állandó, részleges rokkantság esetén a 25 000 Ft arányos részét csonttörés, csontrepedés, vagy 10 százalékon aluli, állandó rokkantság, vagy a balesetből bekövetkező legalább 28 napos táppénzálló

érdekel...

balesetbiztosítás

BAJBAN

mány esetén	400 Ft-ot
üzemi baleseteknek minősülő azonnali körömelvesztésért — kivéve a munkahelyre menet és jövet —	200 Ft-ot
A tag munkaviszonyban nem álló házastársának bármikor bekövetkező halála esetén	1 500 Ft-ot
65. éven aluli aktív (nem nyugdíjas) dolgozó tag, munka- viszonyban nem álló házastársának halála esetén további 3500 forintot, tehát összesen	5 000 Ft-ot
A házastárs esetleges korábbi halála folytán kifizetett összeg a tag természetes halálának esetére megállapított összegből levonásra kerül. Eszerint a 4500 Ft összegű térítés 1500 Ft- tal, a 15 000 Ft összegű térítés 5000 Ft-tal csökken.	
1—18 éves korú gyermekének halála esetén	1 000 Ft-ot

Ha a tag baleset folytán 50 százalékot meghaladó rokkantságot szenved, a díjakat tovább fizetnie nem kell, de a természetes halál esetére megállapított összegre vonatkozó jogok érvényben maradnak.

A BIZTOSÍTÁSI ÉS ÖNSEGÉLYZŐ CSOPORT INTÉZŐ BIZOTTSÁGA a befolyt díjak egy részéből segélyalapot képez, ebből **egy éves tagság után** a rendelkezésre álló kereten belül a tagok részére rendkívüli segélyt nyújt.

ESENDŐ, HALANDÓ EMBEREK VAGYUNK; MINDENKIT ÉRNET BALESET!

BIZTOSÍTÁS – BIZTONSÁG!

ÁLLAMI BIZTOSÍTÓ

**Fényezett és kárpitozott
bútorok**

javítását,

új kárpitozott bútorok

készítését,

vaskerítések, vaskapuk

készítését, javítását

vállaljuk

Javítások árát 1964. évben leszállítottuk

VAS- ÉS FAIPARI KTSZ
Szolnok, Ostor u. 1.

Ruháit készíttesse

a

SZOLNOKI VÖRÖS CSILLAG RUHÁZATI SZÖVETKEZET

**mértékutáni
részlegeiben**

FÉRFI MINŐSÉGI SZABÓSÁG:

Beloianisz u. 10., 21., 80.

Temető u. 1., Állami Áruház,

Beloianisz u. 12., Csarnok u. 2.,

Magyar u. 6., Kossuth Lajos u. 22.

NŐI MINŐSÉGI SZABÓSÁG:

Ságvári Endre u. 9.

JAVÍTÁSOKAT IS VÁLLALUNK!

40 új film a mozik műsorán

Őszi filmújdonások:

SÁNDOR MÁTYÁS

Verne regényének színes szélesvásznú francia—olasz—spanyol filmváltozata.

I G E N

Új magyar film. Főszerepben Béres Ilona, Darvas Iván.

BLOOD KAPITÁNY

Szélesvásznú olasz film.

AZ IFJÚSÁG ÉDES MADARA

Tennessee Williames színművének színes, szélesvásznú amerikai filmváltozata.

ÉLŐK ÉS HOLTAK I-II.

Szimonov regényének filmváltozata. Szovjet film.

ÖZVEGY

MENYASSZONYOK

Magyar filmvígjáték Garas Dezső, Mezei Mária, Békés Itala főszereplésével.

AZ EMBEREKET, SZERETI

PROFESSZOR ÚR?

Magyarul beszélő NDK-film.

NÉGY LÁNY

EGY UDVARBAN

Új magyar film. Főszerepben Törőcsik Mari, Nagy Anna, Dallos Szilvia, Parragi Mária, Gábor Miklós.

M A T A D O R

Mulatságos szélesvásznú olasz film.

Széppé teheti házát, otthonát,

ha családi háza építését, átalakítását vagy felújítását rábízza

A SZOLNOKI ÉPÍTŐIPARI ÉS JAVTIÓ VÁLLALATRA!

Azonnal rendbehozza a víz-villany meghibásodását, szobafestést, mázolást is végez, törött üveget és tükröt pótol, ajtót, ablakot kívánt méretben gyárt.

MEGBÍZHATÓ, PONTOS MUNKA, ELŐNYÖS ÁRON!

KÖZPONT: Kossuth tér 2. Irodaház.

ÉPÍTÉSVEZETŐSÉG: József Attila u. 39. sz.

SZOBAFESTŐ-, MÁZOLÓ-, CÍMFESTŐ-RÉSZLEG:

Sólyom utca 3. sz.

VÍZ—VILLANYSZERELŐ, ASZTALOS, LAKATOS—BÁDOGOS ÉS NEONSZERELÉS: Mártíruk útja 27.

ÜVEGEZŐ RÉSZLEG: Sallai I. utca 3. sz.

A DOLGOZÓ NŐ SEGÍTŐJE A

PATYOLAT

*A SZOLNOKI PATYOLAT
VÁLLALAT ÁTVEVŐ ÜZLETEI:*

*Szolnokon, Törökszentmiklóson, Karcagon,
Kisújszálláson, Jászberényben, Martfűn, stb.*

TISZTELT ÉPÍTETŐ!

***Kössön az Állami Tüzép
telepeken anyagbiztosítási
megállapodást***

MELYNEK ALAPJÁN

A PALÁTÓL A CSERÉPKÁLYHÁIG,

A TÉGLÁTÓL A PARKETTÁIG

**MINDENT EGY HELYEN, NAGY VÁLASZTÉKBAN
ÉS IDŐBEN MEGVÁSÁROLHAT.**

**FIGYELMES KISZOLGÁLÁSSAL VÁRJÁK
VEVŐINKET AZ ÁLLAMI TÜZÉP-TELEPEK
EGYSÉGEI:**

**Szolnok, Jászberény, Karcag, Kisújszállás, Mezőtúr,
Törökszentmiklós, Martfű, Kunmadaras, Tiszaföld-
vár, Kunszentmárton, Túrkeve, Kunhegyes, Tisza-
füred, Jászapáti.**

HA JÓL AKAR SZÓRAKOZNI,
VÁSÁROLJON TELEVÍZIÓT!

*Sportpályára biztosan
és gyorsan közlekedhet*

***kerékpárral
és motorkerékpárral***

K a p h a t ó :

**ÁLLAMI, KISKERESKEDELMI
ÉS SZÖVETKEZETI BOLTOKBAN**

F o r g a l o m b a h o z z a :

**VAS- ÉS MŰSZAKI NAGYKERESKEDELMI V.
Szolnok, Vörös Hadsereg útja 4.**

Ára: 5 Ft